

Yedek Jüri Raporları Bilgi Edinme Hakkı Kapsamında mıdır? (*)

Are Substitute Jury Reports Subject to the Right to Information?

Doç. Dr. Çınar Can EVREN (**)

Öz:

Bilgi edinme hakkı Anayasa'da düzenlenmiş temel hak ve hürriyetlerden olup aynı zamanda hukuk devletinin ön koşuludur. Bu hak Anayasa'da yer alan diğer pek çok temel hak ve hürriyet ve ilke ile yakın ilişki içindedir. Örneğin hak arama hürriyetinin veya düşünceyi açıklama hürriyetinin kullanılabilmesi, kişinin bilgi edinme hakkına sahip olmasına bağlıdır.

Bilgi edinme, sınırsız bir hak değildir. Mutlak açıklık, idareyi karar alamaz hale getireceği gibi kişilerin hak ve menfaatlerini de ihlal eder. Demokratik bir hukuk devletinde bu hakka yönelik yapılacak sınırlamalar, demokratik toplumun gereklerine, ölçülülük ilkesine ve kamu yararına uygun olmalı ayrıca kanunla yapılmalıdır. Diğer bir ifade ile yapılacak sınırlamada kamu yararı-kişisel yarar dengesi gözetilmelidir.

Bilgi edinme hakkı kamu gücünü sınırlar. İdarenin daha dikkatli davranmasına ve denetlenmesine imkân verir. Bu sayede kamu yararı tesis edilir. Bu açıdan sadece kanun koyucu değil hakkın muhatabı olan idareye de önemli görevler düşmektedir. İdareler bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştırmalı; sonuç almayı geciktiren, güçleştiren engelleri ortadan kaldırmalıdır. Bu noktada idareler özellikle takdir yetkisinin veya kanundaki muğlak ifadelerin arkasına sığınarak bilgi edinme taleplerini reddetmemelidir.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun kabulü, Türk idare hukukunda idari usul açısından önemli bir adım olmakla birlikte Kanun'da "devlet sırrı", "ticari sır" gibi muğlak ifadelere yer verilmiş olması, ayrıca Kanun kapsamındaki idarelerin takdir yetkisine dayalı uygulamaları, açıklığın önünde engel olmaya devam etmektedir.

Makale konusu somut olayda yapılan bilgi edinme başvurusunun Üniversitelerarası Kurul ve hatta Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu tarafından, Kanun'daki istisnalara dahi girmemesine rağmen reddedilmesi, Türk kamu yönetiminde açıklık ilkesinin halen tam olarak özümsemediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Bilgi Edinme Hakkı, Doçentlik Başvurusu, Jüri Raporları, Üniversitelerarası Kurul, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu.

(*) Makale hakem denetiminden geçmiştir.

Makale Geliş Tarihi: 25.12.2024 - Makale Kabul Tarihi: 20.01.2025.

(**) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi, Ankara - Türkiye,

E-posta: cinar.evren@hbu.edu.tr,

Orcid No: <https://orcid.org/0000-0003-3685-5046>.

Abstract:

The right to information is one of the fundamental rights and freedoms regulated in the Constitution. This right is also a necessity for the rule of law. The right to information is in close relationship with many other fundamental rights, freedoms and principles such as freedom to seek justice or freedom to express opinion, included in the Constitution. If a person has the right to information, he/she can exercise his/her freedom to seek justice or his freedom to express his opinion.

The right to information is not an unlimited right. If the right to information is regarded as an unlimited right, administrations will be unable to make decisions and rights and benefits of people will be suffered. In a democratic state of law, the right to information should be limited by law in accordance with the requirements of a democratic society, the principle of proportionality and the public interest. In other words, the limitation must consider the balance of public interest and personal benefit.

The right to information limits the public power and allows the administration to act more carefully and be supervised. Thus, public interest is established. From this standpoint not only the legislator but also the administration has important duties. Administrations should facilitate the use of the right and remove obstacles that delay and/or make it difficult to get results. In other words, administrations should not reject requests for information by hiding behind their discretionary powers or vague provisions in the law.

The enactment of the Law on the Right to Information No. 4982 has been an important step in terms of administrative procedure in Turkish administrative law. However, the use of vague provisions such as "state secret" and "trade secret" in the Law, as well as the discretionary practices of the administrations, prevent the required clarity.

In the incident subject to this article, although it is not included in the exceptions in the Law on the Right to Information No. 4982, application for information is rejected by Interuniversity Board and even Review Board of Access to Information. This situation shows that the principle of clarity has not yet been fully assimilated in Turkish public administration.

Keywords:

The Right to Information, Application for Associate Professorship, Jury Reports, Interuniversity Board, Review Board of Access to Information.

I. GİRİŞ

Makale konusu olayda doçentlik başvurusunda bulunan bir doktor öğretim üyesi, eser incelemesi aşamasında başarısız bulunmuştur. Bunun üzerine aday¹ (başvuru sahibi), idari ve yargısal başvuru yollarını kullanmak ve bu başvuruların olumsuz sonuçlanması halinde yeniden yapacağı doçentlik müracaatında yedek jüri raporlarında belirtilen eksiklik ve hataları gidermek için Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'ndan (ÜAK) yedek jüri üyelerinin raporlarının kendisine verilmesini, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (4982 sayılı Kanun) uyarınca talep etmiş; ancak bu talebi reddedilmiştir. Ret kararı üzerine aday bu sefer de Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na (BEDK) itiraz etmiştir. Adayın itirazı önce kabul edilmiş ve yedek jüri üyelerinin raporlarının adayın erişimine açılmasına karar verilmiştir. Ancak ÜAK'ın bu karara itiraz etmesi üzerine bu sefer BEDK önceki kararından dönmüş ve adayın yaptığı başvuruyu reddetmiştir.

¹ 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca "Bu Kanun kapsamında bilgi edinme hakkını kullanarak kurum ve kuruluşlara başvurulan gerçek ve tüzel kişiler" başvuru sahibi olarak ifade edilmektedir (m.1/b).

Bu makale, Anayasa’da bir temel hak ve hürriyet olarak düzenlenen bilgi edinme hakkının anılan idarelerce (ÜAK ve BEDK) reddedilmesinin hukuki tahlilini amaçlamaktadır. Bu tahlilde, ÜAK ve BEDK’nın başvuru sahibinin talebi hakkında verdiği kararlar irdelenmiş; anılan ret kararları, bilgi edinme hakkının hukuki niteliği; mevzuatta düzenlenme şekli, konu hakkındaki yargı ve BEDK kararları ışığında değerlendirilmiştir.

II. GENEL OLARAK BİLGİ EDİNME HAKKI

Bilgi edinme hakkı idari usulün parçasıdır. İdari usul ise idarenin kararlarını oluşturması sürecinde uyması gereken kuralların, işlemin muhataplarının sürece ilişkin hak ve yükümlülüklerinin bütünüdür². İdari usul sayesinde hakların kullanılması kolaylaşır. Örneğin bilgi edinme hakkı sayesinde savunma hakkı daha etkin şekilde kullanılabilir³.

İdari usul, hazırlık işlemlerinin yapılaş usulü; işlemin tesisi sırasında yapılacak araştırma, inceleme ve soruşturma; işlemi tesis edecek idarenin yetkileri, işlem metninin şekli; işleme karşı başvuru yolları ve süreleri; idari işlemlerin geri alınma, kaldırılma ve değiştirilmesi; işlemin gerekçesi; işlemle ilgili uzlaşma, sulh ve müzakere konularını kapsar. Yine bunların yanında, idari usulün işlemin muhatabının hak ve yetkilerini⁴ ve işlemin tesisi sürecine katılma koşulları konularını da ihtiva etmesi gerekir⁵.

Herhangi bir kural öngörülmeden, idarenin işlem yaparken tamamen kendi takdirine dayanması; işlemden ilgisini haberdar etmemesi, ilgilinin işlem dosyasından bilgi ve belge almasını engellemesi⁶, idarenin yetkisini kötüye kullanmasına neden olur⁷. Bu sakıncaları bertaraf etmek için kabul edilen idari usul kuralla-

² Lütfi Duran, “İdari Usulün İlikeleri ve Kapsadığı Konular”, (Amme İdaresi Dergisi, Y. 1998, C. 31, S. 2), s. 3; Bahtiyar Akyılmaz / Murat Sezginer / Cemil Kaya, Türk İdare Hukuku, 16. B., Ankara 2023, s. 560.

³ Yücel Oğurlu, “İdari Usul Kanunu Neden Acil ve Zorunludur?”, (AÜEHFD, Y. 2005, C. IX, S. 1-2), s. 84; Tekin Akıllıoğlu, Yönetim Önünde Savunma Hakları, Ankara 1983, s. 117, (savunma hakkı).

⁴ Özay, bilgi edinme hakkının olmadığı bir yerde idari usul kanununun varlığının bir anlam ifade etmeyeceğini vurgulamaktadır. İl Han Özay: Günışığında Yönetim, İstanbul 2004, s. 3; Ramazan Yıldırım, “İdare Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü”, (Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Ankara 1998) s. 228.

⁵ Bahtiyar Akyılmaz, İdari Usul İlkeleri Işığında İdari İşlemin Yapılış Usulü, Ankara 2000, s. 85; Celal Işıklar, İdarenin Yargı Dışı Denetimi Aracı Olarak Mukayeseli Hukukta İdari Usul Yasaları, <http://www.msb.gov.tr/Ayim/Makale/> (Erişim Tarihi: 10.10.2024).

⁶ 4982 sayılı Kanun’un 3. maddesi uyarınca bilgi, “Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki her türlü veriyi”; belge ise “Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını” ifade eder.

⁷ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 559.

ri⁸ idarenin keyfi karar almasını önler ve takdir yetkisini sınırlar; kararların yeterli bir araştırma ve inceleme sonunda kamu yararına en uygun şekilde alınmasına hizmet eder; katılımı sağlayacağından yönetimde açıklık ve demokrasiye katkı sağlar⁹; iyi yönetim ilkesinin gerçekleşmesine hizmet eder; herkese aynı kurallar uygulanacağından eşitlik ve hukuki güvenlik sağlanır; kişiler ile idare arasında iyi bir ilişki kurulmasına yardımcı olur; idarenin denetimini ve hesap verebilirliğini kolaylaştırır¹⁰ ve yargının iş yükünü azaltır. Bu açıdan idari usul, idareyi disiplin altına almak suretiyle kamu yararı ile kişisel yararı uzlaştırmak amacı taşır¹¹.

İdari yargı kişilerin hak ve hürriyetlerinin korunmasında vazgeçilmez bir araç olsa da tek başına yeterli olmamakta; en azından zaman ve para kaybına neden olmakta kimi zaman da iptal kararı uzun zaman sonra verileceğinden, bir anlam ifade etmemektedir. Diğer bir ifade ile işlemin tesisinden sonra yapılacak yargısal denetim her zaman istenen sonucu vermeyebilir¹². Bu eksikliği tamamlamak suretiyle idari usul kuralları bu sakıncaları bertaraf edebilmek adına idarenin yargı yoluna başvurmadan önce denetlenebilmesine imkân veren kurallardır. Dahası yine bu kurallar, yargılama usulündeki gibi kişilere hukuki koruma sağlama yanında kamu hizmetinin etkin ve verimli yürütülebilmesi¹³ için isabetli ve doğru karar verilmesini de hedefler¹⁴. Nihayet idari usul kurallarının varlığı idari yargının iş yükü azalacağından, kalan uyumsuzluklarda yargılama daha hızlı hale gelir; verilen kararların daha adil olmasını sağlar ve tüm bunlar sonucunda kişilerin yargıya olan güveni artar¹⁵.

⁸ Ali Ülkü Azrak, "Umumi İdari Usul ve kodifikasyon Meselesi", (İÜHF, Y. 1967, C. XXXIII), s. 70 vd, 81; Akyılmaz, s. 88 vd; Işıklar, İdarenin Yargı Dışı Denetimi; Oğurlu, s. 82 vd; Nuri Alan, "İdari Usul ve İdari Yargı", (ABD, Y. 2000, S. 2), s. 12; Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 561 vd; Sait Güran, "Yönetimde Açıklık", (İHD, Y. 1982, C. 3, S. 1-3), s. 102; Metin Kıratlı, "İsviçre'de İdari Usul Kodifikasyonu", (AİD, C. 6), s. 49.

⁹ Türkiye'de 4982 sayılı Kanun yürürlükte olmasına rağmen genel idari usul kanununun kabul edilmiş olması nedeniyle arzulanan açık yönetim, demokratik katılım ve idarenin önceden denetiminin yetersiz kalacağı ifade edilmektedir. Işıklar, İdarenin Yargı Dışı Denetimi.

¹⁰ "23. Devletin elinde bulunan ve erişilebilir olmayan bilgi ve belgelere ulaşabilmeyi garanti altına alan bilgi edinme hakkının bireylere daha yakın bir yönetimi ve yönetenlerin hesap verebilirliğini sağlama hususunda esaslı bir işlevi vardır. Devletin vatandaşları bilgilendirme sorumluluğundan kaynaklanan bilgi edinme hakkı yönetimde şeffaflığın, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün gereklerindedir (Yaman Akdeniz (2), § 43)." AyM Genel Kurul, Başvuru Numarası: 2019/10171, KT: 04/07/2024.

¹¹ Azrak, s. 74; Duran, s. 11. "(Bilgi edinme hakkının) Kanun'da öngörülen amaca uygun olarak, anlamlı bir şekilde varlığını sürdürdüğü için, kamunun ortak yararını ve kişilerin bireysel yararlarını dikkate alan adil bir denge içerisinde kullanılması gerektiği açıktır." İstanbul BİM 10. İDD: 09.11.2022, E. 2022/1931, K. 2022/2768, Kazancı.

¹² İdari usul ve yargılama usulü birlikte değerlendirilmeli ve idari usul tamamlansa bile yargısal korunma imkânı devam ettiği sürece yargısal korunmada yararlanmak üzere başvuru sahipleri bilgi edinme hakkından yararlanabilmelidir. Akyılmaz, s. 161.

¹³ "24. Devletin ontolojik nedeninin ve esas ödevinin halka hizmeti olduğu gerçeğinin kaçınılmaz bir sonucu olan yönetimde şeffaflık sayesinde yönetime güven, idarenin işleyişinde objektiflik, adillik ve etkinlik sağlanmaktadır." AyM Genel Kurul, Başvuru Numarası: 2019/10171, KT: 04/07/2024.

¹⁴ Azrak, s. 74; Duran, s. 11; Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 559.

¹⁵ Azrak, s. 79.

Bilgi edinme hakkı, kamu gücünü sınırlayan ve bu gücün denetlenmesine imkân veren demokratik bir haktır¹⁶. Gerçek anlamda bir bilgi edinme hakkından bahsedebilmek için gereken, kanunla belirlenmiş istisnalar dışında konu sınırlaması olmaması; başvuru sahibi ile talep edilen bilgi ve belge arasında bir ilgi aranmaksızın idarenin elindeki (doğru) bilgi ve belgeyi en kısa sürede başvuranın erişimine açmasıdır¹⁷. Kamu Denetçiliği Kurumu da bilgi edinme hakkını, “kendisi ile doğrudan ilgisi olsun ya da olmasın bireylerin, idarenin elinde mevcut olan bilgileri talep edebilmesi ve elde edilebilmesi hakkı” olarak tanımlamaktadır¹⁸.

Avrupa Komisyonu’na göre bilgi edinme hakkının kullanılması için talep edenin bir gerekçe bildirmesi veya talep edilen bilgi ve belge ile arasında doğrudan ve kişisel bir yarar şartı aranmaması gerekir. Bu tür taleplere yönelik formaliteler asgari düzeyde tutulmalıdır. Bilgi edinme hakkı sınırlanabilecek bir hak olmakla birlikte bu sınırlama kanunda açıkça düzenlenmeli, demokratik bir toplum için gerekli ve orantılı olmalıdır¹⁹.

A. Bilgi Edinme Hakkının Dayanakları

5982 sayılı Kanun’un 8. maddesi ile 2010 yılında Anayasa’nın 74/4. fıkrasına eklenen hüküm²⁰ uyarınca “**Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.**” Bilgi edinme hakkı Anayasal güvenceye kavuşturulmak suretiyle bir temel hak olarak kabul edilmiştir²¹. Ancak açıkça zikredilmemiş olsaydı bile yine de bu hak, dayanağını Anayasa’nın pek çok maddesinden alan bir hak-

¹⁶ Musa Eken, “Gizlilik Geleneğinden Şeffaf Yönetime Doğru”, (AİD, Y. 2005, C. 38, S. 1) s. 114; Fatma Ebru Gündüz / İsmail Yazıcıoğlu, “Bilgi Edinme Hakkı Çerçevesinde Kişisel Verilerin Korunması”, (Anayasa Yargısı, Y. 2021, C. 38, S. 1), s. 173.

¹⁷ “**25. Bilgi edinme hakkının konusu resmî makamlarca tutulan ve kişinin kendisi hakkında olan veya olmayan verilere erişim talebi olabileceği gibi resmî makamlarca tutulan, kişinin kendisi ile ilgili olmayan ancak kamu yararı taşıyan konulardaki bilgiler de olabilir.**” AyM Genel Kurul, Başvuru Numarası: 2019/10171, KT: 04/07/2024.

¹⁸ Kamu Denetçiliği Kurumu, İyi Yönetim İlkeleri Rehberi, Ankara 2019, s. 103.

¹⁹ Council of Europe, The Administration and You, Principles of Administrative Law Concerning Relations Between Individuals and Public Authorities, 2018, s. 20.

²⁰ “**27. Bilgi edinme hakkı, 7/5/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun’un 8. maddesiyle Anayasa’nın 74. maddesine eklenen dördüncü fıkra ile de anayasal güvence altına alınmıştır. 5982 sayılı Kanun’a ilişkin teklifin gerekçesinde Anayasa değişikliğinin amacı “bireylerin kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen iş ve işlemlerle ilgili olarak bilgi edinmesi ve kamu yönetiminde şeffaflığın sağlanması bakımından büyük önem arz eden bilgi edinme hakkının özel bir Kanunla düzenlenmiş olmasına karşılık Anayasa’da bu hakkı doğrudan düzenleyen açık bir hükmün bulunmaması, günümüz toplumunda teşkil ettiği önemi dikkate alınarak bu hakkın garanti altına alınmasının ileri bir adım olacağına kanaat getirilmesi” olarak belirtilmiştir.**” AyM Genel Kurul, Başvuru Numarası: 2019/10171, KT: 04/07/2024.

²¹ “**İdare bilgi edinme taleplerine cevap verirken bu hakkın temel hak ve özgürlükler kapsamında ve Anayasada korunan bir hak olduğu ve kişilerin hak arama hürriyetini etkin bir şekilde kullanabilmeleri için mutlaka gerekli olduğu hususlarını göz önünde tutmalıdır.**” Kamu Denetçiliği Kurumu, s. 107.

tır²². Bu açıdan bilgi edinme hakkı, insan hakları kavramının gelişmesinde önemli bir rol oynamakta olup ayrıca pek çok temel hak ve hürriyetle de ilişkilidir²³. Danıştay ve Anayasa Mahkemesi bilgi edinme hakkının, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında vazgeçilmez haklardan biri olduğunu ifade etmektedir²⁴.

Bilgi edinme hakkı öncelikle Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan "*hukuk devleti ilkesi*"nden kaynaklanır. Zira hukuk devletinin²⁵ zorunlu bir unsuru olan ve aynı zamanda kendisi de bir temel hak ve hürriyet olarak Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen "*hak arama hürriyeti*" ve "*savunma hakkı*" ancak kişilere bilgi edinme hakkı tanınmışsa kullanılabilir²⁶. Akyıldız'ın²⁷ da vurguladığı

²² Nitekim Anayasa değişikliğinden önceki tarihli çalışmalarda da aynı husus vurgulanmıştır. Tekin Akıllıoğlu, "Bireyin Yönetmel İşlemler Karşısında Korunması ve Yönetim Hukukumuz", (AİD, Y. 1981, C. 14), s. 49; Akyılmaz, s. 159. "*Anayasa'nın 74. maddesinin temel işlevi kişilerin dilekçe ve bilgi edinme haklarının korunmasıdır. Nitekim bu haklar ile başta ifade özgürlüğü olmak üzere Anayasa'da güvence altına alınan diğer birçok temel hak ve özgürlük arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır.*" AyM: 23.07.2024, E. 2023/25, K. 2024/139.

²³ Akyılmaz, s. 152; Gündüz/Yazıcıoğlu, s. 179. "*4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun; demokratik, insan haklarına saygılı, hukuk devletinin bir gereği olarak demokratik fikir ve düşünce oluşumuna, bireylerin maddi ve manevi varlıklarının geliştirilmesine, fikir ve haber alma serbestisinin geliştirilmesine, yönetimde şeffaflığın sağlanmasına, vatandaşların idarenin demokratik denetimine katılmasına ve bu yolla yönetimde verimliliğin artırılmasına katkıda bulunmak ve ülkemizin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde bireysel hakların genişletilmesi ve çağdaş yönetim anlayışının gerçekleştirilmesinde atılmış çok önemli bir adım olduğu*" BEDK: 11.03.2005 tarih ve 2005/144 sayılı karar. "*27. Kaldı ki bilgi edinme hakkı ile başta ifade özgürlüğü olmak üzere Anayasa'da güvence altına alınan ve CBK ile düzenlenemeyecek yasak alanda kalan diğer birçok temel hak ve özgürlük arasında da önemli bir ilişki ortaya çıkabilmektedir.*" AyM: 18.01.2024, E. 2022/93, K. 2024/9.

²⁴ D15D: 15.04.2015, E. 2014/5076, K. 2015/2184, Kazancı. "*43. ... demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin kendileri veya faaliyet alanlarıyla ilgili konularda bilgi edinme hak ve özgürlüğü bulunmaktadır. Bilgi edinme hakkı demokratik toplum düzeninin ve hukukun üstünlüğünün gereklerindedir. Dolayısıyla dilekçe hakkı ile sıkı sıkıya bağlı bulunan bilgi edinme hakkı insan hakları ve temel özgürlüklerin ayrılmaz bir parçasıdır.*" AYM İkinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2017/31069, KT: 30/09/2020.

²⁵ Hukuk devleti ile ilgili olarak sadece savunma hakkı ve hak arama hürriyetinin değil "hukuki güvenlik", "belirlilik" ve "haklı beklenti" ilkelerinin dahi bilgi edinme hakkının dayanaklarından olduğu ifade edilmektedir. Bu görüşe göre kişi ancak sahip olduğu bilgiye göre hayatını organize edip geleceğini planlayabilir. İbrahim Kaylan, Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Yargısal Denetimi, Doktora Tezi, Kocaeli 2016, s. 37.

²⁶ AyM: 23.07.2024, E. 2023/25, K. 2024/139. "*Anayasanın 36. maddesinde yer alan ve evrensel konumu nedeniyle insanlığın ortak değerlerinden sayılan iddia ve savunma hakkı, birbirini tamamlamakta ve birbirinden ayrılmaz niteliğiyle de hak arama hürriyetine temel oluşturmaktadır. ... çağdaş bir hukuk düzeninde bu hakkın kullanılması, olabildiğince kolaylaştırılmalı; olumlu ya da olumsuz sonuç almayı geciktiren, güçleştiren engeller kaldırılmalıdır. Hak arama hürriyetinin belirtilen şekilde kullanılabilmesi ise, idari işlem veya eylemle ilgili tüm tespit ve kanıtların bilinmesi, buna bağlı olarak karşı argümanlar geliştirilerek aksi yönde tespit ve kanıtların sunulmasıyla mümkündür.*" D8D: 30.04.2015, E. 2014/8893, K. 2015/3715, Lexpera.

²⁷ Ali Akyıldız, "Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun Ülkemizde İnsan Hakları Alanında Çalışan Diğer Kurumlarla Karşılaştırılması", (Bilgi Edinme Hakkı Ulusal Sempozyumu, Ankara 2022), s. 206. "*... yapılan sınavlara ilişkin olarak kişilerin bilgi sahibi olması da son derece önemli olup kişilerin bu soru ve cevapların doğru olarak tespit edilip edilmediğini öğrenme ve buna göre yanlışı*

üzere “*Hak arama özgürlüğü, savunma ve adil yargılanma hakları (Anayasa, m.36), adeta bütün hakların anlam kazanabilmesinin olmazsa olmazıdır. Ancak, bu hakların gereği gibi kullanılabilmesinin de temelinde, bilgi edinme ve resmi belgelere erişim hakkının gereği gibi sağlanması yatar.*”

Kişinin savunma hakkını kullanabilmesi için işlem dosyasındaki tüm bilgi ve belgeleri görme olanağının tanınması; kendini neye karşı savunacağını bilmesi gerekir²⁸. Nitekim gerek Danıştay²⁹ gerekse de Kamu Denetçiliği Kurumu bilgi edinme hakkının, hak arama özgürlüğünün ve dolayısıyla hukuk devleti ilkesinin ön koşulu olduğunu ifade etmektedir³⁰.

Bilgi edinme hakkı Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan “demokratik devlet” ilkesinden de dayanağını almaktadır. Zira demokrasi belirli aralıklarla temsilcileri seçmek için oy kullanmak faaliyetinden ibaret değildir. Bu demokrasinin unsurlarından sadece biridir. Bunun yanında kişilerin idarenin işleyişine katılması³¹ ve bu sayede demokrasinin yönetimde demokrasi ile pekiştirilmesi gerekir. Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Resmi Belgelere Erişim Hakkındaki Tavsiye Kararı'nda³² çoğulcu ve demokratik bir toplumda kamunun açıklığının ve kamu yararına ilişkin bilgilere erişimin önemli olduğu belirtilmiştir. Anılan Kararı uyarınca açık kurallara uygun olarak ve eşitlik temelinde resmî belgelere geniş

olarak belirlenen soru ve cevaplara karşı hak arama özgürlüğünü kullanabilmesinde de ciddi bir kamu yararı bulunmaktadır. Zira kişilerin eğitim veya iş hayatı bakımından geleceklerini belirleyen bu sınavların, doğru olarak uygulanıp uygulanmadığını denetleyebilmeleri ve buna ilişkin hak arama özgürlüklerini kullanabilmeleri için anılan soru ve cevaplara erişebilmeleri gerekmektedir.” AyM: 04.12.2014, E. 2013/114, K. 2014/184.

²⁸ Şeref Gözübüyük/ Turgut Tan, İdare Hukuku, Cilt I, Genel Esaslar, 9. B., Ankara 2013, s. 403; Yıldırım, s. 228; Sait Güran, “Hak Arama Özgürlüğünün İki Boyutu”, (Anayasa Yargısı, Y. 1993, S. 9), s. 29, (hak arama). Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin İdari İşlemler Karşısında Bireylerin Korunması Hakkında Tavsiye Kararı ekinde yer alan bilgiye erişim hakkı ilkesi “*Talebi halinde ilgili, idari işlemin tesisinden önce, işlemin bütün mevcut unsurları ile ilgili olarak tüm uygun araçlarla bilgilendirilir.*” hükmünü havidir. Resolution No. (77)31 of the Committee of Ministers on the Protection of the Individual in Relation to the Acts of Administrative Authorities, <https://rm.coe.int/16804dec56>. Ayrıca bkz. İhsan Kuntbay, “İdarenin İşlemleri Karşısında Bireyin Korunması Hakkında Karar”, (AİD, Y. 1978, C. 11, S. 4), s. 3 vd.

²⁹ “*Davacılar ancak soruşturma raporunda yer verilen maddi olayı, tanık ifadelerini, inceleme yapmanın görüş ve kanaatini, işlemin hukuki dayanağını, soruşturmacının önerilerini açık ve etraflı bir biçimde öğrenme suretiyle adil yargılanma hakkını kullanabilecektir. İncelenemeyen bir soruşturma raporuna karşı iddia ve savunmada bulunmak zor, hatta imkansızdır.*” DİDDGK: 12.06.2008, E. 2005/3292, K. 2008/1633, Kazancı.

³⁰ Kamu Denetçiliği Kurumu, s. 103. Ayrıca bkz. Tekin Akıllıoğlu, “İdari Usul ve Kişisel Verilerin Korunması”, www.idare.gen.tr/akillioглу-idariusul.htm, (idari usul), (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

³¹ Musa Eken, “Kamu Yönetiminde Gizlilik Geleneği ve Açıklık İhtiyacı”, (AİD, Y. 1994, C. 27, S. 2), s. 53, (gizlilik).

³² Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, <https://rm.coe.int/16804c6fcc>. Ayrıca bkz. Cemil Kaya, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Resmi Belgelere Erişme Konusunda Üye Devletlere Tavsiye Kararı REC (2002) 2”, (TBB Dergisi, Y. 2005, S. 58), s. 189 vd.

bir biçimde erişim imkânı tanımak; i) kamunun içinde yaşadığı toplum ve kendini yönetenler hakkında yeterli görüş sahibi olmasına ve eleştirel bir bakış açısı getirmesine imkân verirken ortak yararlar konusunda halkın bilinçli katılımını da cesaretlendirir. ii) İdarenin yeterliği ve etkinliğini geliştirir ve yolsuzlukları önleyerek idarelerin faaliyetlerini dürüstçe yerine getirmesine yardımcı olur. iii) Kamu hizmeti gören idarelerin meşruiyetine katkı sağlar ve kamunun idarelere olan güvenini güçlendirir. Kararın 4. maddesi uyarınca, resmî belgelere erişim sınırlanabilir bir hak olmakla birlikte bu sınırlamanın açıkça kanunda düzenlenmesi, demokratik bir toplum için gerekli olması ve korunan amaçla arasında orantı bulunması gerekir. Kararın 5. maddesine göre ise bilgi edinme talebinde bulunan başvurana başvurusunun gerekçelerini bildirme yükümlülüğü getirilmemelidir.

Bilgi edinme hakkı bir yönüyle Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen "özel hayatın gizliliği" hakkı ile de ilgilidir. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen ve kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme hakkını da kapsayan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı uyarınca, kişilerin kendileri ile ilgili bilgi ve belgelere erişebilmeleri gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi bu hakka istinaden devletin, kişilerin özel hayatına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin haksız saldırılarını önlemekle yükümlü olduğunu ifade etmektedir³³.

Bilgi edinme hakkının dayanaklarını Anayasa'nın 25. maddesinde yer alan "Düşünce ve kanaat hürriyeti" ile 26. maddesinde düzenlenen "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti"nde de bulmak mümkündür³⁴. Nitekim bilgi edinme

³³ "Özel hayata saygı hakkı kapsamında korunan hukuksal çıkarlardan biri de bireyin mahremiyet hakkıdır. Ancak mahremiyet hakkı sadece yalnız kalma hakkından ibaret olmayıp bu hak, bireyin kendisiyle ilgili bilgileri kontrol edebilme hukuksal çıkarını da kapsamaktadır. Bireyin kendisine ilişkin herhangi bir bilginin kendi rızası olmaksızın açıklanmaması, yayılmaması, bu bilgilere başkaları tarafından ulaşılamaması ve rızası hilafına kullanılmaması, kısaca bu bilgilerin mahrem kalması konusunda menfaati bulunmaktadır. Bu husus, bireyin kendisiyle ilgili bilgilerin geleceğini belirleme hakkına işaret etmektedir." AyM Birinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2019/39889, KT: 17/07/2024, par. 11.

³⁴ "... düşünce ve ifade özgürlüğü, ancak bir konu hakkında bilgi sahibi olunursa anlam ifade edilecek hak ve özgürlüklerdendir." Melike Özge Çebi Buğdaycı, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Bilgi Edinme Hakkı- İfade Özgürlüğü İlişkisine Güncel Yaklaşımı", (Bilgi Edinme Hakkı Ulusal Sempozyumu, Ankara 2022, s...), s. 44; Cavidan Soykan, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Bilgi Edinme Hakkı", (AÜHFD, Y. 2007, C. 56, S. 2), s. 63; Kaylan, s. 25; Ahmet Korhan Mastı, Türkiye'de Bilgi Edinme Hakkı ve Kişilik Hakları ile İlişkisi, Doktora Tezi, Ankara 2008, s. 16. "Şüphesiz ifadeye konu olacak düşüncenin oluşumu öncelikle haber, bilgi ve belgelere ulaşabilmeyi gerektirir. Bu bağlamda öncelikle kişiler arasındaki bilgi alışverişinin ve mevcut erişilebilir bilginin herhangi bir sınırlamaya tabi olmaması ve engellenmemesi gerekir. Anayasa'nın 26. maddesinde ifade özgürlüğünün resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir alma ya da verme serbestisini kapsadığı belirtilmiştir. Anılan maddeye göre devletin üçüncü kişiler arasındaki bilgi alışverişine müdahale etmeme, mevcut erişilebilir bilgiye erişimi engellememe yönünde negatif bir yükümlülüğü bulunmaktadır. 30. Öte yandan ifade özgürlüğünün ön koşulu olan haber, düşünce ve bilgilerin serbestçe araştırılması, elde edilmesi ve öğrenilmesinin haber

hakkı uluslararası düzeyde ilk kez Birleşmiş Milletler Evrensel Bildirgesi'nde iletişim özgürlüğü kapsamında ifade edilmiş; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de aynı kural daha geniş biçimde yinelenmiştir³⁵.

Gerçek anlamda demokratik bir hukuk devleti olma iddiasındaki her devletin, belirli sınırları olmakla birlikte, kişilere bilgi edinme hakkı tanıması gerekir³⁶. Bu gerekliliği sağlamak adına başta insan haklarına ilişkin milletlerarası antlaşmalar olmak üzere ulusal üstü düzeyde, bağlayıcı olan veya olmayan pek çok metin bulunmaktadır³⁷. Örneğin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 19. maddesi "*Herkesin fikir ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın **bilgi** ve görüşleri her yoldan aramak, **almak** ve yaymak özgürlüğünü kapsar.*" hükmünü havidir³⁸. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ne göre ise "*Herkes, düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir; bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın **her çeşit bilgiyi** ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, **edinme** ve iletme özgürlüğünü de içerir.*" (m.19/2)³⁹. Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10/1. fıkrasına göre⁴⁰ "*Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve **haber ve görüş alma** ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.*"

B. İyi Yönetim (İdare) İlkesi Bağlamında Bilgi Edinme Hakkı

İyi yönetim ilkesi "*bireyin, insan onuruna yakışır bir muameleye tâbi tutulduğu, makul ve haklı her türlü beklentisinin gerçekleştiği, idareyi her zaman*

ve bilgi kaynaklarının erişilebilir olmasına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Bireyler çeşitli yollarda elde ettikleri bilgiler sayesinde düşüncelerini oluşturma sürecine girer. Devlet, kamu düzeni içinde sahip olduğu konumu ve bireylerle arasında kurduğu ilişkideki üstünlüğü nedeniyle ilk elden, ham ve çarpıtılmamış bilginin elde edilebileceği temel bir kaynak konumunda olduğundan objektif bilgiye erişimin çoğu zaman resmî makamların elinde bulunan bilgi ve belgelerin ulaşılabilir olması ile mümkün olabileceği açıktır. Bu anlamda bilgi edinme hakkı ifade özgürlüğünün gerçekleşmesine hizmet eder (Yaman Akdeniz (2), § 51)." AyM Genel Kurul, Başvuru Numarası: 2019/10171, KT: 04/07/2024.

³⁵ Tekin Akıllıoğlu, "Yönetimde Açıklık-Gizlilik ve Bilgi Alma Hakkı", (I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, İkinci Kitap, Kamu Yönetimi, Ankara 1990), s. 806, (açıklık).

³⁶ Alan, s. 9.

³⁷ Bilgi edinme hakkının yer aldığı metinler için bkz. Mastı, s. 30 vd; Can Azer, Bilgi Edinme Hakkı, Doktora Tezi, Ankara 2010, s. 87 vd.

³⁸ Rona Aybay, Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, <https://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr> (Erişim Tarihi: 02.01.2012).

³⁹ <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK>.

⁴⁰ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur.

yanında hissettiği ve idareye güven duyduğu şeffaf bir yönetim” olarak tarif edilmektedir⁴¹. Anayasa Mahkemesi önüne gelen bir bireysel başvuruda iyi yönetim kavramını kullanmış ve kavramı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin bir içtihadına da referans vererek şöyle açıklamıştır⁴²: “İyi yönetim” ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu söz konusu olduğunda, kamu otoritelerinin, uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (bkz. Krstic / Sırbistan, B. No: 45394/06, 10/12/2013, § 78).” Yine Yüksek Mahkemeye göre idarenin sorumluluklarını yerine getirmeyerek işlemin iptaline neden olması; yargı kararlarını da süresinde ve gereği gibi yerine getirmemek suretiyle kamu yararı ile kişisel yarar arasında olması gereken adil dengeyi kuramaması⁴³ ve ölçülülük ilkesine uygun hareket etmemesi iyi yönetim ilkesine aykırıdır⁴⁴. Danıştay ise bir kararında denetim faaliyetlerinde objektifliğin ve öngörülebilirliğin sağlanması açısından idarenin kendi faaliyetlerine sınırlama getirmesini iyi yönetim ilkesinin bir gereği kabul etmiştir⁴⁵.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin İyi Yönetim Hakkındaki Tavsiye Kararı’nda⁴⁶ iyi yönetimin temel bir hak olduğu ifade edilmiş ve eki İyi Yönetim Yasası’nın 10. maddesinde kamu idarelerinin açıklık ilkesine uygun şekilde hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı’nın⁴⁷ iyi idare hakkının düzenlendiği 41. maddesine göre herkes Birliğin kurum ve organları önünde işlerinin tarafsız, adil ve makul bir zaman içinde değerlendirilmesi hakkına sahip olup, bu hak diğerleri yanında kişinin, mesleki ve ticari sırlardan doğan gizliliğin yarattığı meşru yararları saygılı kalarak kendi doyasına erişme hakkını da kapsar. Yine Sözleşme’nin 42. maddesine göre “Birliğin bütün vatandaşları, bir üye devlette ikamet eden veya yasal merkezi bulunan gerçek ve tüzel kişiler Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon belgelerine erişim hakkına sahiptirler.”

⁴¹ Bahtiyar Akyılmaz, “İyi Yönetim ve Avrupa İyi Yönetim Yasası”, (GÜHFD, Y. 2003, C. 7, S. 1-2, (sayfa belirtilmemiş), (iyi yönetim).

⁴² AyM Birinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2013/711, KT: 03/04/2014, par. 68. Yine Anayasa Mahkemesi’ne göre “İdarelerin iyi yönetim ilkesi gereğince hatalı işlemlerinin neticelerini herhangi bir başvuru olmaksızın resen düzeltmeleri beklenir.” AyM İkinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2014/7970, KT: 22/03/2018, par. 46. “İdarenin ‘iyi yönetim’ ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. ... Ayrıca idarelerin kendi hatalarının sonuçlarını gıdirmeleri ve bireylere yüklememeleri gerekir.” AyM Genel Kurul, Başvuru Numarası: 2015/6728, KT: 01/02/2018, par. 100.

⁴³ AyM İkinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2017/38317, KT: 13/01/2021, par. 66, 67.

⁴⁴ AyM Birinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2019/11980, KT: 29/06/2022, par. 51.

⁴⁵ D13D: 07.03.2019, E. 2015/1473 K. 2019/703, Lexpera.

⁴⁶ Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to Member States on Good Administration, <https://rm.coe.int/16807096b9>. Ayrıca bkz. Onur Karahanoğulları: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin İyi İdare Konusunda Üye Devletlere CM/REC(2007)7 Sayılı Tavsiye Kararı, <https://rayp.adalet.gov.tr/resimle/r/522/dosya/2522-02-202212-36-pm.pdf> (Erişim Tarihi: 08.03.2024).

⁴⁷ Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000/C 364/01), https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.

Diğer taraftan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 6. maddesinde yer alan “iyi yönetim ilkeleri” arasında şeffaflık, hesap verilebilirlik, dinlenilme hakkı, savunma hakkı, bilgi edinme hakkı sayılmaktadır.

Görüleceği üzere açıklık, şeffaflık, bilgi edinme ve iyi yönetim ilke ve kavramları birbirleri ile yakın ilişki içindedirler⁴⁸. Nitekim Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19. maddesinin başlığı şöyledir: “*Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık*”. 4982 sayılı Kanun’da da “*Bu Kanunun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.*” hükmüne (m.1) yer verilmiştir⁴⁹.

Şeffaflık ilkesi “*Gerçek ve tüzel kişilerin bilgiye erişim hakkının yasal olarak güvenceye bağlanmasını*”, “*İdarenin faaliyetleri ile faaliyet sonuçlarının kamuya açık olmasını*” ve kişilerin bilgiye erişebilmesi için idarenin bilgi verme ödevini sistematik, kolay, hızlı ve ulaşılabilir bir şekilde yerine getirmesini gerektirir⁵⁰. Bu sayede idarenin sahip olduğu kamu gücü dengelenir ve idare üzerinde kişilerin denetim imkânı söz konusu olur⁵¹. Bilgi edinme hakkı diğer yandan idarenin meşruiyetinin artırılmasında da önemli rol oynar. Bu hak sayesinde idare, faaliyetle-

⁴⁸ “*Hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesi ve idarenin faaliyetlerini objektif esaslara göre ve güvenilir bir sistem içerisinde yürütmesinde, etkili ve önemli araçlardan biri de “idarenin şeffaflığı ilkesi”dir. Şeffaflık, devletin ekonomik, siyasi, idarî ve sosyal konularda aldığı kararlara ve yaptığı uygulamalara, bireyler tarafından zamanında ve güvenilir bir biçimde erişilebilmesi olarak tanımlanabilir. Şeffaflık ilkesini tamamlayan haklardan en önemlisi de bilgi edinme hak ve özgürlüğüdür. Bilgi edinme hakkı; ilgililerin karar alma süreçlerine katılabilmelerine, denetim mekanizmalarının etkin bir şekilde işletilebilmesine ve hak arama özgürlüğünün etkili bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, şeffaflığın sağlamadığı bir yönetim modelinde, hak ve yükümlülüklerin kullanılması da tam anlamıyla gerçekleşmiş olmayacaktır.*” D8D: 30.04.2015, E. 2014/8893, K. 2015/3715, Lexpera.

⁴⁹ “*4982 sayılı Kanun’un 1. maddesinde yer verilen amacına ve genel gerekçesine bakıldığında; Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile hukukun üstünlüğünün, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olarak bireylere daha yakın bir yönetimin, halkın denetimine açıklığın, kamu güveninin sağlanmasının amaçlandığı; bu çerçevede, kamu kaynaklarını kullanan ve kamusal hizmetle yükümlü bulunan kurum ve kuruluşların çalışmalarının hizmetten yararlananlar ve/veya etkilenenler tarafından görülmesinin, izlenmesinin, denetlenmesinin hedeflendiği görülmektedir.*” D10D: E. 2018/3778, K. 2022/6734, DKD, Y. 2023, S. 13, s. 352 vd.

⁵⁰ Kamu Denetçiliği Kurumu, s. 77; Eken, s. 114.

⁵¹ Gündüz/Yazıcıoğlu, s. 174. “*Bilgi edinme hakkı, yönetilenlerin yönetenleri denetleyebilmesinin, dolayısıyla hukukun üstünlüğünün sağlanabilmesinin çok önemli bir aracı olarak işlev görmektedir. Bilgi edinme hakkı, devletin demokratik niteliğinin geliştirilmesi ve bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması hususlarında önemli bir rol oynadığından, demokratik hukuk devletinde vazgeçilmez bir hak niteliğine sahip bulunmaktadır. Bu hakkın sınırlanmasını öngören düzenlemelerin de Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen güvencelere ve bu bağlamda ölçülülük ilkesine uygun olması gerektiği açıktır.*” AyM: 04.12.2014, E. 2013/114, K. 2014/184.

rinde daha dikkatli davranıp hukuka ve kamu hizmeti gereklerine uygun işlem tesis etmek zorunda kalır ve kamu yararı gerçekleşir⁵².

Kişilerin bilgi edinme hakkına sahip olması, hukuk devleti yanında demokratik devletin de bir gereğidir. Zira demokratik bir devlet açıklığı gerektirir. Bilgi edinme hakkı ise açıklık ilkesinin önemli unsurlarından biridir⁵³. Açıklık, Akıllıoğlu'nun tanımından yola çıkarak, özel bir sebebe dayanmak zorunda olmadan herkesin idari makamlardan bilgi alabilmesi, bilgi alma talebinin makul sürede ve uygun vasıtalarla karşılanmasıdır⁵⁴.

Yönetimde şeffaflık, günışığında yönetim⁵⁵, yönetimde demokrasi gibi terimlerle de ifade edilen⁵⁶ açıklığın temel hedefi iyi yönetim ilkesini sağlamak, kişilerle idare arasındaki ilişkileri iyileştirmek ve yönetimde demokrasiyi gerçekleştirmek olup demokratik yönetim anlayışının günümüzdeki en önemli araçlarından biri de bilgi edinme hakkının varlığıdır⁵⁷. Nitekim 4982 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 2003'te kaleme alınan bir çalışmada ülkemizde son yıllarda iyi yönetim bakımından en önemli yapısal değişikliğin bu Kanun'un kabulü olduğu ifade edilmiştir⁵⁸.

Yönetimde açıklığın sağlanması ile idarenin kamu gücü kullanması nedeniyle sahip olduğu üstünlük bir nebze azalacak, idareler kararlarını daha dikkatli alacak, kişilerin idareye güvenleri artacak, idare ile ilgili soru işaretleri, kuşku, güvensizlik ve söylentiler giderilecektir⁵⁹. Diğer bir ifade ile aslında idare de bundan yararlanacaktır.

⁵² "Bilgi Edinme hakkı, kamu yönetiminde açıklığı sağlamak suretiyle, bürokraside yozlaşmayı da önleyecek, böylece idarenin etkin ve verimli çalışmasına yol açması sayesinde kamu yararına da hizmet etmiş olacaktır." Akyıldız, s. 184.

⁵³ Bahtiyar Akyılmaz, "Yeni Bir İdari Usul Hakkında Kanunu Örneği: İspanya Kamu İdarelerinin Hukuki Rejimi ve Genel İdari Usul Hakkında Kanun" (Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Ankara 1998), s. 44, (İspanya). "Bilgi edinme hakkı, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında vazgeçilmez haklardan biridir. Bu hakkın kullanımı bireylerin, kamu kurum ve kuruluşların tarafından iş ve işlemlerle ilgili olarak bilgi edinebilmesi, kamu yönetiminde ve sunulan hizmetlerde şeffaflığın sağlanması bakımından da önem arz etmektedir." D15D: 15.04.2015, E. 2014/5076, K. 2015/2184, Kazancı.

⁵⁴ Tekin Akıllıoğlu, "İnsan Hakları ve Yönetim Hukuku", par. 19. www.idare.gen.tr/akillioğlu-insan.htm, (insan hakları). Yine Akıllıoğlu'na göre yönetimde açıklık ilkesi bilgi edinme hakkından ibaret değildir. İlike bu hakkın yanı sıra kamu hizmeti görülen yerlerin ve idari faaliyetlere ilişkin dosyaların açık tutulmasını, gezilip görülebilmesini de kapsar. Akıllıoğlu, s. 807, (açıklık).

⁵⁵ Özay'a göre yönetimde demokrasinin açıklık yanında idari usul kurallarının mevcudiyeti ve bilgi edinme hakkı olmak üzere 3 unsuru bulunmaktadır. Özay, s. 2 vd.

⁵⁶ Eken, s. 39, (gizlilik).

⁵⁷ Eken, s. 43, (gizlilik); Dursun Ali Ulusoy, Yeni Türk İdare Hukuku, Ankara 2019, s. 199.

⁵⁸ Akyılmaz, sayfa belirtmemiştir, (iyi yönetim).

⁵⁹ Güran, s. 102. İdare bir bilgi ve belgeyi vermeyi reddettiğinde, kişilerde idarenin yaptığı bir hatayı, yanlış gizlemeye çalıştığı algısı oluşmaktadır. Eken, s. 36, (gizlilik); Kamu Denetçiliği Kurumu, s. 103. Kanun'un gerekçesinde de şu ifadelere yer verilmiştir: "Demokrasinin ve hukukun üstünlü-

Açıklığın karşısında gizlilik ve kapalılık yer alır. Gizlilik, idarenin elindeki bilgi ve belgelerin açıklanmaması; kapalılık ise idarenin dıştan gelen etkilere kayıtsız kalması, işlemlerin dışarıdan görülememesi ve kararların gerekçelerinin açıklanmaması anlamına gelir⁶⁰. Gizliliğin ve kapalılığın altında, siyasi rejimin niteliği, devlet güvenliği ve diplomasi (dış politika), özel hayatın korunması, otorite kazanma eğilimi, yönetimde etkinliği ve tarafsızlığı sağlama düşüncesi, kötü yönetim uygulamaları ve kamu görevlilerinin kendilerini denetimden koruma isteği yatar⁶¹.

Gizlilik ve kapalılık⁶²; i) Kişilerin idareye karşı olan olumsuz düşünceleri artırır, şüphe ve güvensizlik duymalarına neden olur. Zira kişilerde, idare bir bilgi ve belgeyi vermeyi reddettiğinde, yaptığı bir hatayı, yanlış gizlemeye çalıştığı algısı oluşur. ii) Bilgi güçtür. Bilginin idarede kalması, idarenin ve kamu görevlilerinin gücünü artırarak denetimden başışık olmalarına ve bu nedenle keyfi davranabilmelerine sebep olur. iii) İdareyi denetlemek zorlaşır. iv) Yönetimde demokrasinin gerçekleşmesine engel olur. Yönetimde demokrasinin unsurlarından biri kişilerin yönetime katılabilmesidir. Yönetime katılımdan söz edebilmek için de kişilerin bilgi edinme hakkına sahip olması gerekir. Bilgi sahibi olmadan gerçek anlamda bir katılımdan söz edilemez⁶³.

Gizlilik ve kapalılığın sınırlandırılarak bilgi edinme hakkının gerçek anlamda kişilere tanınması suretiyle yönetimde açıklığın sağlanması, yukarıda sayılan bu olumsuz sonuçları ortadan kaldırır. Diğer bir ifade ile yönetimde açıklığın olması

ğünün gereklerinden olan bilgi edinme hakkı, bireylere daha yakın bir yönetimi, halkın denetimine açıklığı, şeffaflığı sağlama işlevlerinin yanı sıra halkın Devlete karşı duyduğu kamu güvenini daha yüksek düzeylere çıkarmada önemli bir rol oynamaktadır. Kullanılan bu hak sayesinde hem halkın Devleti denetimi kolaylaşmakta hem de Devletin demokratik karakteri güçlenmektedir. / Bilindiği üzere, kamu kurum ve kuruluşlarında açıklık ve şeffaflık kavramı, olumsuz olarak görülen gizlilik kavramının giderilmesi ile yönetilenlerin yönetenlerin işlem ve faaliyetlerini denetlemesinin sağlanması düşünceleri üzerine ortaya çıkmıştır. Demokratik ülkelerde, bilgi edinme özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasında vazgeçilmez temel haklardan biri olarak kabul edilmektedir. / Kamu kaynaklarıyla üretilen ve hiçbir gizliliği olmayan bilgilere erişimin gereksiz yere kısıtlanmaması, vatandaşların, kendileriyle ilgili bilgilere kolayca erişiminin sağlanması ve kamusal hizmetle yükümlü kurum ve kuruluşların çalışmalarını görmesini, izlemesini, bilgilendirmesini sağlamak amacıyla bilgi edinme hakkının kullanılmasının sınırlarını da belirlemek gerekmektedir.” İstanbul BİM 10. İDD: 25.11.2022, E. 2022/1576, K. 2022/2829, Kazancı; D10D: E. 2018/3778, K. 2022/6734, DKD, Y. 2023, S. 13, s. 352 vd.

⁶⁰ Eken, s. 26.

⁶¹ Eken, s. 28.

⁶² Eken, s. 27, 36 vd, (gizlilik); Musa Eken, “Bilgi Edinme Hakkı”, (İnsan Hakları Yıllığı, C. 17), s. 73, (bilgi edinme).

⁶³ “Amaç, toplumdaki bütün bireylerin, kamu yönetiminin elindeki bilgilere ulaşabilmesinin sağlanmasıdır. Kişi, böylece gelişmeleri nesnel verilere dayanarak değerlendirme olanağına kavuşmuş olmaktadır; bu da demokratik bir toplumun sorumlu ve bilinçli yurttaşı olmayı kolaylaştırmaktadır.” Rona Aybay, “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, MK 1020/II’yi Yürürlükten Kaldırdı mı?”, (TBB Dergisi, Y. 2004, S. 53), s. 218, (bilgi edinme).

başta demokratik bir yönetimin teminini sağlamak yanında hizmetten yararlananların idarenin aldığı kararlara uymakta daha istekli olmalarını da sağlar; idari faaliyetlerin denetimini mümkün kılar; otoriter ve keyfi yönetimin önüne geçer⁶⁴. Anayasa Mahkemesi de kararlarında aynı hususu vurgulamaktadır⁶⁵.

Mutlak açıklık ve bu kapsamda kişilerin idarenin elindeki her türlü bilgi ve belgeye ulaşabilmesi mümkün değildir⁶⁶. Zira yönetimde mutlak açıklık idareyi karar alamaz veya karar alacak makamı etkiye açık hale getirebilir⁶⁷. Bunun yanında özel hayatın gizliliği, kişisel verilerin korunması gibi hususlar dikkate alındığında, kişilerin hak ve menfaatlerini korumak için de mutlak açıklığın kabulü mümkün değildir⁶⁸. Bu açıdan gizlilik hem idare hem de kişiler için bir ihtiyaçtır⁶⁹. Burada önemli olan, açıklığın ve bilgi edinme hakkının sınırı olan gizliliğin kapsamını mevzuatta açıkça, demokratik hukuk devletine uygun biçimde tespit etmek ve idarelerin de bu ilke ve kuralları gözeterek mevzuatı yorumlamasını sağlamaktır. Nitekim yargı kararlarında da bu hakkın sınırsız bir hak olmadığı; kamu yararı ile kişisel yarar arasında adil bir denge kurulmak suretiyle kullanılacak bir hak olduğu ifade edilmektedir⁷⁰.

⁶⁴ Duran, s. 11; Council of Europe, s. 20.

⁶⁵ “Şeffaf ve açık yönetim anlayışının egemen olduğu demokratik toplumlarda hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak kamu gücünü elinde bulunduran idarenin tesis ettiği işlemlere karşı oluşturulan denetim mekanizmalarından birisi de idarenin işlem ve eylemlerine esas alınan ve erişilebilir nitelikte olmayan bilgi, belgeler ile kişisel verilere bireylerin ulaşmasına imkân tanınmasıdır. Böylelikle idarenin keyfi uygulamalarının önüne geçilmesi sağlanabilir.” AyM: 30.06.2022, E. 2018/137, K. 2022/86.

⁶⁶ “176. Anayasa’da bilgi edinme ve kişisel verilerin korunmasını isteme haklarına yönelik herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni belirtilmemiş hakların da o hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa’nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir.” AyM: 30.06.2022, E. 2018/137, K. 2022/86.

⁶⁷ Örneğin hazırlık işlemlerinin kapsam dışında bırakılmasının amacının idarenin sessizlik içinde ve rahatsız edilmeden çalışmasını sağlamak olduğu dile getirilmiştir. Eken, s. 128.

⁶⁸ Akıllıoğlu, s. 807, (açıklık).

⁶⁹ Eken, s. 53, (gizlilik).

⁷⁰ “Yukarıda yer verilen mevzuat hükümlerine göre; 4982 sayılı Kanun’da yer alan istisnalar dışında her türlü bilgi ve belgenin, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak, başvuranların yararlanmasına sunulmasının, idareler için bir yükümlülük olduğu, bununla birlikte, bilgi edinme hakkının, kişilerin hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın her türlü bilgi ve belgeye sınırsız ve denetimsiz olarak ulaşma hakkı şeklinde yorumlanamayacağı, bu hakkın, Kanun’da öngörülen amaca uygun olarak, anlamlı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için, kamunun ortak yararını ve kişilerin bireysel yararlarını dikkate alan adil bir denge içerisinde kullanılması gerektiği açıktır.” İstanbul BIM 10. İDD: 09.11.2022, E. 2022/1931, K. 2022/2768, Kazancı. “181. ... kanun koyucunun bireylerce söz konusu bilgi ve belgelere ulaşılmasından elde edilecek fayda ile bunların gizli tutulması hâlinde oluşacak kamu yararı arasında bir denge kurması gerekmektedir. Bilgi ve belge erişimine yönelik sınırlamalar ancak bu dengeyi sağlanmasıyla birlikte ölçülü olarak kabul edilebilir.” AyM: 30.06.2022, E. 2018/137, K. 2022/86.

III. ÜAK VE BEDK KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ⁽¹⁾

1. Başvuru sahibi, yedek jüri raporlarının tarafına verilmesi istemi ile başvuru yapmış; ÜAK bu talebi şu gerekçe ile reddetmiştir:

“İlgi kayıtlı dilekçeniz Başkanlığımızca incelenmiş olup, Doçentlik Sınav Yönetmenliğinin 6. maddesinin 7. fıkrası gereği “Jüri raporları tamamlandığında, değerlendirmeye esas alınan raporlar ve başvuru sonucu ilgililere elektronik ortamda erişime açılır ve erişime açıldığı tarihi izleyen beşinci gün ilgililere tebliğ edilmiş sayılır.”

Yukarıda belirtilen açıklamalar doğrultusunda sadece değerlendirmeye esas alınan jüri raporları adayın erişimine açıldığı için dilekçeniz hakkında yapılacak bir işlem bulunmamaktadır.”

Öncelikle ÜAK'ın dayandığı Yönetmeliğin adı Doçentlik Sınav Yönetmeliği olmayıp Doçentlik Yönetmeliği'dir. Doçentlik Yönetmeliği 15.04.2018 tarih ve 30392 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olup Yönetmeliğin 9. maddesinde “7/2/2015 tarihli ve 29260 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Doçentlik Sınav Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.” hükmü yer almaktadır.

ÜAK'ın kararı usul açısından değerlendirildiğinde, kararda başvuru yolları ve süresinin gösterilmemiş olduğu görülmektedir. Halbuki Anayasa'nın 40/2 hükmü “Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.” şeklinde olup ÜAK'ın, başvuru sahibinin bilgi edinme talebini reddeden işlem metninde başvuru yolları ve süresini göstermesi, başta Anayasa olmak üzere mevzuatın amir hükmü gereğidir. Ayrıca 4982 sayılı Kanun'un 12 ve Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin (Uygulama Yönetmeliği) 18. maddelerinde de aynı yönde hükümlere yer verilmiştir.

Bilgi edinme hakkı⁷¹, belli bir idari usuldeki bütün dosyaları, işlemin yöneldiği diğer kişilerin veya üçüncü kişilerin dilekçelerini ve ekli belgelerini, varsa tanık beyanları ile bilirkişi raporlarını, usule katılan diğer makam ve görevli kişilerin belgelerini kapsar⁷². Nitekim Kamu Denetçiliği Kurumu da geniş bir yorumla bilgi edinme hakkını, “kendisi ile doğrudan ilgisi olsun ya da olmasın bireylerin, idarenin elinde mevcut olan bilgileri talep edebilmesi ve elde edilebilmesi hakkı” şeklinde tanımlamaktadır⁷³. Bu hak, kurum ve kuruluşlara kanunda öngörülmuş

⁽¹⁾ **Makaledeki ÜAK ve BEDK kararları, isim, tarih ve sayı belirtilmeden kullanılmıştır.**

⁷¹ Uygulama Yönetmeliği'nin 4. maddesinde bilgi veya belgeye erişim, “İstenen bilgi veya belgenin niteliğine göre, kurum ve kuruluşlarca, başvuru sahibine söz konusu bilgi veya belgenin bir kopyasının verilmesini, kopya verilmesinin mümkün olmadığı hallerde, başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına veya içeriğini görmesine veya işitmesine izin verilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır.

⁷² Akyılmaz, s. 160.

⁷³ Kamu Denetçiliği Kurumu, s. 103.

birtakım istisnalar dışında her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına geciktirilmeksizin sunma yükümlülüğü getirmektedir⁷⁴. 4982 sayılı Kanun madde 5 “*Kurum ve kuruluşlar, bu Kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler. / Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz.*” hükmünü havi olup Kanun kapsamındaki kurum ve kuruluşlar talep edilen bilgi ve belgeler, istisna kapsamında değilse, erişime açma yükümlülüğü altındadır⁷⁵.

Tüm hak ve hürriyetler gibi bilgi edinme hakkı da sınırsız değildir. Diğer bir ifade ile bilgi edinme hakkı, idarenin elindeki bütün bilgi ve belgelere erişim hakkı vermez⁷⁶. Örneğin özel hayata, ticari sınırlara, uluslararası ilişkilere, milli güvenlik gibi konulara ilişkin bilgi ve belgelere erişime bir sınır getirilmesi gerekir⁷⁷. Başta 4982 sayılı Kanun olmak üzere, mevzuatta bilgi edinme başvurularına kurum ve kuruluşların hangi hallerde olumsuz cevap vereceği/verebileceği düzenlenmiştir. Buna göre;

- İstenen bilgi ve belgeler başvuru alan kurum ve kuruluşların elinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelerden değilse istem reddedilir (4982 sayılı Kanun m.7/1).
- Ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bilgi veya belge talepleri reddedilebilir (4982 sayılı Kanun m.7, Uygulama Yönetmeliği m.12/2).
- Tekemmül etmemiş bir işleme ilişkin bilgi veya belge için yapılacak başvurular reddedilebilir (Uygulama Yönetmeliği m.12/2).
- Belli bir tarihte açıklanacağı, duyurulacağı önceden belirtilmiş olup, zamanından önce açıklanması halinde kamu yararını zedeleyecek veya kişisel menfaat temin etmek için kullanılacak bilgi veya belgelere erişim talebi reddedilir (Uygulama Yönetmeliği m.12/3).

⁷⁴ Kamu Denetçiliği Kurumu, s. 103.

⁷⁵ “... *Yeminli Mali Müşavir olan K2’ın İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasından istediği bilgi ve belgelerin 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında başvuranın erişimine sunulabilecek bilgi ve belgelerden olduğu, bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutulan bilgi ve belgeler olmadığı, anılan Yasada başvuru tarafından istenilen bilgilerin verilmesine engel hüküm bulunmadığı...*” D10D: 17.02.2015, E. 2011/10165 K. 2015/540, Lexpera.

⁷⁶ “... *demokrasilerde her hak ve özgürlükte olduğu gibi bilgi edinme hakkının da sınırları vardır. Bununla birlikte istisnaların haklı bir amaca yönelmesi, gereksiz olmaması, dar kapsamlı olması, sınırlı sayıda olması, dar yorumlanması ve kısmî erişim imkânının da göz önünde bulundurulması önemlidir.*” Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 568.

⁷⁷ Akyılmaz, s. 150. Akıllıoğlu'na göre “*bu sınır “kamu düzeni” olarak özetlenebilir.*” Akıllıoğlu, s. 806.

- Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya kitap, broşür, ilan ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belge talepleri reddedilir (4982 sayılı Kanun m.8, Uygulama Yönetmeliği m.13/1).
- Daha önce cevaplandırıldığı halde aynı kişiler tarafından yapılan tekrar mahiyetindeki başvurular ile soyut ve genel nitelikteki başvurular reddedilir (Uygulama Yönetmeliği m.18/9).
- Ve son olarak, Kanunda istisna sayılan bilgi veya belgelere ilişkin talepler reddedilir (4982 sayılı Kanun m.15 vd.; Uygulama Yönetmeliği m.23, 27 vd.).

Bilgi edinme başvurusunun reddine sebep olan temel neden son sayılan yani talep edilen bilgi ve belgelerin Kanun'daki istisnalar kapsamına girmesidir. Talep edilen bilgi ve belgeler istisnalar kapsamındaysa, kurum ve kuruluşlar kısmi erişim imkânını da gözeterek, istemi reddederler. Ancak kurum ve kuruluşların istisnalar kapsamına girmeyen bir başvuruyu reddetmesi mümkün değildir⁷⁸. Nitekim Kanun'un "*Bilgi verme yükümlülüğü*" başlıklı 5. maddesi şu hükmü havidir⁷⁹: "*Kurum ve kuruluşlar, bu Kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler.*" Yargı mercileri de bilgi edinme hakkı taleplerinin reddine yönelik olarak önlere gelen uyuşmazlıklarda, bilgi edinme hakkının anayasal bir hak olmasından hareketle, Kanunda istisna kapsamında yer almayan bilgi ve belge taleplerinin karşılanması gerektiğine hükmetmektedir⁸⁰.

Kanunda istisna sayılan bilgi veya belgeler ise şöyledir (4982 sayılı Kanun m.15 vd.; Uygulama Yönetmeliği m.23, 27 vd.): **1)** Devlet sırrı niteliğindeki bilgi ve belgeler, **2)** Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler, **3)** İstihbarata ilişkin bilgi veya belgeler⁸¹, **4)** Yürütülmekte olan idari soruşturmalara ilgili bilgi ve belgeler, **5)** Adli soruşturmalara ilişkin bilgi ve belgeler **6)** Özel

⁷⁸ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 567.

⁷⁹ Ayrıca bkz. Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik m.19/1: "*Kamu görevlileri, halkın bilgi edinme hakkını kullanmasına yardımcı olurlar. Gerçek ve tüzel kişilerin talep etmesi halinde istenen bilgi veya belgeleri, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununda belirlenen istisnalar dışında, usulüne uygun olarak verirler.*"

⁸⁰ "... bir hak olarak Anayasal güvence altına alınan bilgi edinme hakkı kapsamında yapılacak başvurular üzerine, kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken ve bilgi edinme hakkı kapsamı dışında bulunmayan bilgi ve belgelerin demokratik ve şeffaf yönetimin gereği ilgilinin erişimine sağlanması gerekmektedir." İstanbul BIM 10. IDD: 25.11.2022, E. 2022/1576, K. 2022/2829, Kazancı.

⁸¹ "**177.** MİT bünyesindeki mevcut bilgi ve belgelere 4982 sayılı Kanun kapsamında erişme imkânını ortadan kaldıran kuralın ülke güvenliğine ilişkin istihbarat faaliyetlerinin zafiyete uğratılmaması gerekçesiyle getirildiği, böylelikle millî güvenliğin korunmasına yönelik meşru bir amaç taşıdığı anlaşılmaktadır." AyM: 30.06.2022, E. 2018/137, K. 2022/86.

hayatın gizliliği kapsamında kalan bilgi ve belgeler 7) Haberleşmenin gizliliğini ihlal edecek nitelikteki bilgi veya belgeler, 8) Ticari sırlara ilişkin bilgi ve belgeler, 9) Kamuoyunu ilgilendirmeyen kurum içi uygulamalarla ilgili bilgi veya belgeler, 10) Açıklanmaması konusunda karar alınmış olmak şartıyla kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler, 11) Tavsiye ve mütalaa talepleri, 12) Yargı denetimi dışında kalan işlemlerle ilgili bilgi ve belgeler, 13) Fikir ve sanat eserleri.

Somut olayda başvuru sahibinin erişime açılmasını istediği yedek jüri raporlarının, yukarıda sayılan 1-9 (bunlar dahil) arasındaki bilgi ve belgeler ile 11, 12 ve 13'deki bilgi ve belgeler kapsamında olmadığı izahından varestedir.

Bu noktada değerlendirilmesi gereken yedek jüri raporlarının madde 10'da yer alan "Açıklanmaması konusunda karar alınmış olmak şartıyla kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler" den olup olmadığıdır.

Öncelikle bu düzenleme idarelere bu nitelikteki bilgi ve belgelere diledikleri zaman alacakları bir kararla erişim engeli getirmelerine imkân verdiği için hukuken kabul edilebilir ve demokratik bir hukuk devletine uygun değildir.

4982 sayılı Kanun'un bu istisnayı düzenleyen *Kurum içi görüş, bilgi notu ve tavsiyeler* başlıklı 26. maddesi şöyledir: "*Kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamındadır. / Bilimsel, kültürel, istatistik, teknik, tıbbî, malî, hukukî ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri, kurum ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine açıktır.*"

Maddenin 1. fıkrasında kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüşlerin aksi kararlaştırılmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamında olduğu açıkça ifade edilmiş olup ÜAK tarafından bu yönde bir karar alındığına dair bir açıklamaya işlem metninde yer verilmemiştir. Nitekim BEDK da idarelerin, faaliyetlerini yürütmek üzere elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeleri, 26. maddenin birinci fıkrası uyarınca karar almak suretiyle, bilgi edinme hakkının kapsamı dışında bırakılabileceklerini; bu yönde bir karar alınmamışsa bilgi ve belgelerin Kanun kapsamında olduğunu ifade etmiştir⁸².

⁸² Nitekim BEDK bu hükme istinaden idarenin bu yönde aldığı bir ilke kararı varsa bilgi edinme talebini reddetmiştir: "*Başvuru sahibinin bilgi edinme talebine konu "Müfettiş Hal Kağıtları" Hâkimler ve Savcılar Kurulunca, hakim ve savcılarının çalışmalarının değerlendirilmesinde göz önünde tutulan ve içeriği itibarıyla görüş ve tavsiye niteliğinde bir belge olduğu ifade edilmiştir. 4982 sayılı Bil-*

Maddenin 2. fıkrasında ise uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişilerin görüşlerinin kurum ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine konu olacağı ifade edilmektedir. Doçentlik Yönetmeliği'nin 6. maddesinin 4 ve 5. fıkraları uyarınca⁸³ jüri üyelerinin mevzuat gereği görüş bildirmeleri zorunludur⁸⁴.

Bu noktada yedek jüri raporlarının karara esas teşkil etmediği ileri sürülebilir. Ancak Doçentlik Yönetmeliği'nin 6. maddesinin 1. fıkrası “Doçentlik değerlendirme jürisi, adayın başvuru dosyasını ilk olarak bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık bulunup bulunmadığı ve asgari başvuru şartlarının sağlanıp sağlanmadığı yönünden değerlendirir. Jürinin bilimsel araştırma ve yayın etiği ihlali yönündeki değerlendirme raporları, ilgili Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonu tarafından incelenir. Jürinin adayın asgari başvuru şartlarını sağlanmadığı yönündeki değerlendirme raporları ise Doçentlik Komisyonu tarafından incelenir.” hükmünü havi olup fıkrada yedek - asıl jüri üyesi ayrımı yapılmadan, etik ihlal ve asgari şartların sağlanmadığı kim tarafından tespit edilirse edilsin etkili olacağı ifade edilmiştir. Bu açıdan yedek jüri raporlarının etkisiz olduğu da iddia edilemez.

Kaldı ki başarısız sayılma işlemine karşı açılacak bir davada mahkemede kanaat oluşturma açısından da yedek jüri raporları önemlidir. Örneğin iki yedek jüri üyesinin raporu da olumlu ise aday normalde 3'e 2 başarısız bulunmuşken 4'e 3 başarılı olmuş olacaktır. Ya da olumsuz rapor veren bir jürinin yazdıklarının tam tersi yedek jürinin raporunda yer almış ve bu iddialar çürütülmüş olabi-

gi Edinme Hakkı Kanunu'nun 26 ncı maddesi ise ilgili kurumlara faaliyetlerini yürütmek üzere elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi ve belgeleri bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutabilme imkânı vermektedir. Hakimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulunun 03/01/2018 tarih ve 3 sayılı kararı ile görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi ve belgeleri bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tuttuğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda başvuranın mezkur bilgi edinme talebine ilgili kurumca verilen cevabın yerinde ve yeterli olduğu, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun “Kurum içi görüş, bilgi notu ve tavsiyeler” başlıklı 26 ncı maddesi uyarınca itirazın reddedilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.” BEDK: 27.10.2021 tarih ve 2021/1290 sayılı karar, BEDK, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Kararları İşığında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 2. B., Ankara 2022, s. 251 vd.

⁸³ “(4) Jüri üyesi, rapor hazırlamasına engel olacak bir hal ortaya çıktığında görevden çekilme talebini görev yaptığı yükseköğretim kurumuna yazılı olarak bildirir. **Mazereti üniversite yönetim kurulunca kabul edilen jüri üyesi**, kararın bir örneğini süresi içinde Doçentlik Bilgi Sistemi (DBS) üzerinden Üniversitelerarası Kurula bildirmekle yükümlüdür. Bildirim üzerine, Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı tarafından bu kişinin jüri üyeliği sonlandırılır ve yedek üyelerin raporları sırasıyla değerlendirmeye alınır. (5) Görevini süresi içinde yapmayan veya mazeretinin uygun bulunduğuna ilişkin üniversite yönetim kurulu kararı bulunmadan bu görevden kaçınan jüri üyesinin genel hükümlere göre **idarî ve cezaî sorumluluğu saklıdır.**”

⁸⁴ “Ancak bilimsel, kültürel, istatistik, teknik, tıbbi, mali, hukuki ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri, alınacak kararlara esas teşkil ediyorsa, bilgi edinme hakkının kapsamına dahildir. Yani Kanunun 26. maddesinin birinci fıkrası uyarınca alınacak bir karar, bu tarz görüşler için geçerli olamayacaktır.” BEDK, s. 254.

lır. Yine bütün bunların yanında yaptırılacak bilirkişi incelemesinde, yedek jüri raporlarında yer alan olumu görüşlerden de bilirkişi heyetinin yararlanabilmesi mümkündür.

BEDK da bir kararında, açık olan kadroya müracaat eden iki adaydan birinin atanması sonucunda atanmayan adayın, jüri raporlarının verilmesi talebini reddeden üniversitenin kararına karşı yapılan itirazı haklı bulmuş ve 4982 sayılı Kanun'un 26. maddesinin birinci fıkrası gerekçe gösterilerek bu talebin reddedilemeyeceğini; 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu m.26 hükmüne göre söz konusu jüri raporlarının idarenin kararına yasa gereği esas teşkil edeceğini belirtmiştir⁸⁵.

ÜAK ret kararında Doçentlik Yönetmeliği'nin 6/7. maddesinde yer alan "Jüri raporları tamamlandığında, değerlendirmeye esas alınan raporlar ve başvuru sonucu ilgililere elektronik ortamda erişime açılır ve erişime açıldığı tarihi izleyen beşinci gün ilgililere tebliğ edilmiş sayılır." şeklindeki hükme⁸⁶ dayanmış olmakla birlikte adı geçen Yönetmelik doçentlik sürecinin yürütülmesine ilişkindir. Nitekim Doçentlik Yönetmeliği'nin 1. maddesi şu hükmü amirdir: "(1) Bu Yönetmeliğin amacı, doçentlik değerlendirmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. (2) Bu Yönetmelik, doçentlik bilim/sanat alanlarının belirlenmesi, doçentlik başvurusu yapabilmeye şartları, başvuru zamanı ve usulü, doçentlik değerlendirme jürilerinin oluşturulması, doçentlik sürecinin yürütülmesi, Üniversitelerarası Kurul tarafından belirlenen intihal, diğer bilimsel araştırma ve yayın etiği ve disipline aykırılık iddiaları dolayısıyla izlenecek yollarla komisyonların teşkiline ve görevlerine ilişkin hükümleri kapsar."

Aktarılan hükümden de görüleceği üzere Doçentlik Yönetmeliği doçentlik sürecini düzenlemektedir. Bu açıdan bilgi edinme hakkı ile ilgisi olmayan bir Yönetmelik hükmüne dayanarak anayasal bir hak olan ve Kanunla düzenlenen bilgi edinme hakkının kullanılması engellenemez. Aksi halde her idare kendi görev alanına giren konularda çıkardığı bir yönetmelik ile Anayasa'nın kendisine verdiği bir temel hak ve hürriyetin kullanılmasını sınırlandırabilecektir⁸⁷. Halbuki

⁸⁵ BEDK: 17.01.2005 tarih ve 2005/29 sayılı karar. Ayrıca bkz. "Başvuru sahibinin, müvekkilin önceki profesörlük başvurusundaki diğer aday olan G.Ç.'a ait jüri raporlarına ilişkin talebi hakkında ise; söz konusu belgelerin, başvuru sahibinin çalışma hayatını etkileyen bir idari işleme dayanak teşkil etmiş olması ve düzenlendiği kişinin yürüttüğü kamu hizmetine, akademik ve sanatsal çalışmalarına ilişkin değerlendirmeleri içermesi sebebiyle, "özel hayatın gizliliği" kapsamındaki bilgi ve belgeler arasında yer almaması nedenleriyle kendisine verilmesi gerektiğinin" BEDK: 01.06.2005 tarih ve 2005/409 sayılı karar, https://www.bilgiedinnehakki.org/doc/BEDK_kararlar.pdf.

⁸⁶ BEDK başvurusu reddedilen kişiye cevabi olarak sadece kanun ya da yönetmeliğin ilgili maddesinin yazılmasının yeterli olmadığını belirtmektedir. BEDK: 22.11.2024 tarih, 2004/183 sayılı karar, aktaran, Ayhan Küçük, "Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Bu Hakkın İhlalinde İdare ve Kamu Görevlilerinin Sorumluluğu", (Sayıştay Dergisi, S. 81), s. 114.

⁸⁷ "157. ... Anayasa'nın ... 74. maddesinin dördüncü fıkrasında bilgi edinme hakkı güvence altına alınmış, aynı maddenin son fıkrasında ise "Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi ka-

yönetmeliklerin üst hukuk normlarına aykırı hükümler ihtiva edememesi kuralı bir yana, varlık nedenleri kamu hizmetlerinin kamu yararına en uygun şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

Doktrinde de idarelerin aldığı kararın oluşmasında yasa ile öngörülen öneri, danışma kararı, inceleme ve araştırma raporlarını ve benzeri belgeleri ilgililere vermek/göstermek zorunda olduğu belirtilmektedir⁸⁸.

4982 sayılı Kanun'da bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutulan konular da bile talep edilen bilgi ve belge başvuru sahibinin mesleki hayatına ilişkinse, bu bilgi ve belgenin verilmesi gerektiğini düzenlemektedir. Örneğin Kanun'un 15. maddesinde "*yargı denetimi dışında kalan idarî işlemlerden kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, bu Kanun kapsamına dahildir.*" hükmüne yer verilmiştir. Yine 18. maddede sivil ve askerî istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgelerden, kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte olanların bilgi edinme hakkı kapsamında olduğu; 25. maddede ise kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen, sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgelerin, bilgi edinme hakkı kapsamında olmadığı ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme haklarının saklı olduğu düzenlenmiştir⁸⁹. BEDK da bir kısım kararında Kanunda

nunla düzenlenir." denilmek suretiyle bu hakka ilişkin kuralın norm alanını belirleme yetkisi kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır. Dolayısıyla bu hakkın da kanunda belirlenecek nedenlere dayalı olarak sınırlandırılması mümkün bulunmaktadır. 158. Ancak anılan hak ve hürriyetlerin sınırlandırılabilmesi için yukarıda belirtilen nedenlerin varlığı yeterli olmayıp temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması rejimini belirleyen Anayasa'nın 13. maddesine de uyulması gerekmektedir. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca, ifade ve basın hürriyeti ile bilgi edinme hakkı yalnızca kanunla ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu ölçüde sınırlandırılabilir. Ayrıca getirilen bu sınırlamalar, hakkın özüne dokunamayacağı gibi Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." AyM: 30.12.2015, E. 2014/122, K. 2015/123.

⁸⁸ Duran, s. 5.

⁸⁹ Anayasa Mahkemesi'nin değerlendirmesi de aynı yöndedir: "**187.** ... MİT'in herhangi bir istisna öngörülmeden Bilgi Edinme Kanunu kapsamı dışına çıkarılmasının 4982 sayılı Kanun çerçevesinde istihbarat faaliyeti dışında kalan veya bu faaliyet içinde olmakla birlikte kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyen bilgi ve belgelere bireylerin ulaşamaması sonucu doğmaktadır. **188.** Bu açıdan MİT'in istihbarat niteliğinde olmayan ya da bu kapsamda olsa dahi kişilerin çalışma hayatı ve meslek onuru gibi belirli konularda ve yalnızca işlem tesis eden kurumdan talep edilebilmek üzere bilgi ve belgelere erişimini sağlayan 4982 sayılı Kanun kapsamından çıkarılması suretiyle MİT bünyesindeki bilgilere ulaşılmasına kategorik olarak yasak getirilmesi, kişilerin Anayasa'da güvence altına alınan bilgi edinme hakkını kullanma imkânını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Böylelikle kuralla bilgi edinme ve kişisel verilerin korunması hakkına getirilen sınırlamada kişilerin söz konusu haklardan kaynaklanan yarar ile kamusal yarar arasındaki dengenin kişiler aleyhine bozulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla millî güvenlik, kamu düzeni ve kamu güvenliğinin tesis edilmesi ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından bilgi edinme ve kişisel verilerin korunması hakkına getirilen sınırlamanın zorunlu toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı gibi söz konusu meşru amaç yönünden ölçülü olduğu da söylenemez." AyM: 30.06.2022, E. 2018/137, K. 2022/86.

istisna tutulmuş olsa dahi kişinin meslek hayatı ile bilgilerin, bilgi edinme hakkına konu olacağını kabul etmektedir⁹⁰.

Son olarak yedek jüri raporlarında yer alan görüşlerin bilinmesinin adayların yapacağı sonraki doçentlik başvuruları için son derece önemli olduğu da ifade edilmelidir. Zira adaylar ancak bu sayede sonraki başvurularında önceki başvurularındaki eksiklikleri düzelterip gerekli çalışmalarını yapabilecektir. Nitekim konuyla ilgili olarak Danıştay bir kararında kişinin “sonraki çalışmalarında dikkat edeceği hususları öğrenmesi ve bilmesi olanağı doğacağından kişisel gelişme ve mesleki ilerlemeleri bakımından önemli olan bilgi ve belgelerin erişimine açılması gerektiğine” hükmetmiştir⁹¹.

2. ÜAK’ın ret kararı üzerinde başvuru sahibi Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu’na, 4982 sayılı Kanun’un 13. maddesinde öngörülen 15 günlük süre içinde itiraz etmiştir.
3. BEDK, başvuru sahibinin bu itirazı üzerine bir ara karar almış ve bunu taraflara göndermiştir. Bu ara kararda öncelikle itirazın usul yönünden denetimi yapılmış; başvurunun usulüne uygun olduğu tespit edildikten sonra itirazın incelemeye alınmasına ve ÜAK’tan

*“Başvuru sahibinin dilekçesi ve eklerinin 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde incelenmesi neticesinde; başvuru sahibinin itirazının karara bağlanabilmesi için; A- Başvuru sahibinin itirazına konu başvurusunda yer alan **talebine konu yedek Jüri üyeleri ... tarafından yazılmış Eser İnceleme Raporlarının ilgili kurumun kayıtlarında ya da arşivinde halihazırda mevcut ve hazır olup olmadığı**, B- Başvuru sahibine bu konuda bilgi verilmemesinin kanuni gerekçelerinin ve söz konusu bilgi ve belgelerin verilmesi halinde bunun sakıncalarının neler olduğu, C) Kurulun değerlendirmelerine esas teşkil etmek üzere, yukarda bahse konu hususların haricinde konunun sağlıklı bir şekilde ele alınmasına yönelik*

⁹⁰ “... başvuru sahibinin itirazına konu başvurusunda yer alan taleplerinin, kendisi hakkındaki “Disiplin Soruşturması” dosyasında bulunan bilgi ve belgelere yönelik olduğu dikkate alındığında başvuru sahibinin itirazına konu kendisi hakkındaki soruşturmanın tekemmül etmiş olması halinde başvuranın söz konusu verilere erişiminde güncel, somut, meşru ve kişisel menfaatinin bulunduğu, başvuru sahibi tarafından talep olunan belgelerin çalışma hayatına ve mesleki onuruna ilişkin olduğu, başvuru sahibinin bu belge ve bilgilere erişiminin anayasal bir hak olan hak arama hürriyetinin kullanılabilmesi bakımından gerekli ve zorunlu olduğu ve Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun olacağı sonucuna varıldığından başvuru sahibinin taleplerinin demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak bilgi edinme hakkının kullanımı kapsamında”dır. BEDK: 28.09.2022 tarih ve 2022/1257 sayılı karar.

⁹¹ D10D: 12.04.2010, E: 2007/8119, K: 2010/2681, aktaran, Seyfettin Kara, “Danıştay ve İdare Mahkemesi Kararları Işığında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’na Eleştirel Bir Bakış”, (İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Y. 2012, C. 15, S. 1), s. 205.

açıklayıcı nitelikteki ilave bilgi, belge, görüş ve yorumlarının neler olduğu” hususlarında Kurulumuzca bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik’in “Kurul tarafından istenen bilgi veya belgeler” başlıklı 26 inci maddesi uyarınca; bu hususların 15 gün içerisinde Kurulumuza gönderilmesi gerektiğinin Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı’na bildirilmesine”

Karar verilmiştir.

BEDK’nın itirazın incelemeye alınması kararı eleştiriye açıktır. Şöyle ki yeni tarihli bir başvuruda doçentlik ile ilgili olan bir kuruma (ÜAK) kayıtlarında bu belgenin olup olmadığını sormanın bir anlamı yoktur. Zira 4982 sayılı Kanun’da BEDK’nın oluşumu şu şekilde düzenlenmektedir (m.14/2): “Kurul; birer üyesi Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının kendi kurumları içinden önerecekleri ikişer aday, birer üyesi ceza hukuku, idare hukuku ve anayasa hukuku alanlarında profesör veya doçent unvanına sahip kişiler, bir üyesi Türkiye Barolar Birliğinin baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip kişiler içinden göstereceği iki aday, iki üyesi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar ve bir üyesi de Adalet Bakanının önerisi üzerine bu Bakanlıkta idarî görevlerde çalışan hâkimler arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek dokuz üyeden oluşur.” Kurul içinde görev alan doçent veya profesör unvanlı kişilerin talep edilen belgelerin ÜAK’ın bünyesinde olduğunu bildikleri aşıkardır.

4. BEDK’nın bu ara kararı, ÜAK’a ulaşmasına karşın yasal süre içerisinde ÜAK herhangi bir yanıt vermemiştir.

4982 sayılı Kanun’un İtiraz usulü başlıklı 13. maddesi “... Kurum ve kuruluşlar, Kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi onbeş iş günü içinde vermekle yükümlüdürler.” hükmünü havidir. Yine Uygulama Yönetmeliği’nin Kurul tarafından istenen bilgi veya belgeler başlıklı 26. maddesi “Bilgi edinme istemi reddedilen başvuru sahiplerinin Kurula itirazı üzerine, Kurul başvurunun yapıldığı kurum veya kuruluştan her türlü bilgi veya belgeyi isteyebilir. Kurum ve kuruluşlar, Kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi on beş iş günü içinde vermekle yükümlüdür.” hükmünü ve Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin (Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik) İtirazın esastan incelenmesi başlıklı 13. maddesinin 3. fıkrası da “Kurum ve kuruluşlar, Kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi gizli dahi olsa onbeş iş günü içinde vermekle yükümlüdürler.” hükmünü ihtiva etmektedir. Mevzuatın bu açık hükümlerine rağmen ÜAK’ın BEDK’nın kararına cevap vermemesi, BEDK’nın bilgi edinme hakkının kullanılması noktasında sahip olduğu/olması gereken etkinliğinin sorgulanmasına neden olacak niteliktedir.

Doktrinde de BEDK kararlarının bağlayıcı olup olmadığı konusu tartışmalıdır. 4982 sayılı Kanun'da ve Uygulama Yönetmeliği'nde Kurul kararlarının bağlayıcılığı konusunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Kimi yazarlar Kanun'un 13/2. fıkrasında yer alan "Kurula itiraz, başvuru sahibinin idarî yargıya başvurma süresini durdurur" şeklindeki hükme istinaden Kurul kararlarının bağlayıcı değil istişari olduğunu ifade etmektedir⁹². Ancak Danıştay bir kararında⁹³ "Kurul tarafından, itiraz talebinin yerinde görülmesi ve istenilen bilgi ve belgelerin erişime sunulmasına karar verilmesinden sonra, aleyhine karar verilen idare tarafından, bu karar dava konusu edilmeksizin, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz edilen başvuru sahibinin talebinin yerine getirilemeyeceği yolundaki ilk işlem gibi yeni bir işlem tesis edilmesi, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu kararlarını sonuçsuz bırakabileceği gibi gerçek ve tüzel kişilerin, bilgi edinme hakkını kullanmalarını sağlamaya yönelik 4982 sayılı Yasanın çıkarılış amacına da aykırılık oluşturacaktır." şeklindeki bir gerekçe ile Kurul kararlarının bağlayıcı olması gerektiği görüşüne daha yakın olduğunu göstermektedir.

4982 sayılı Kanun'un 13. maddesinde yer alan "Bilgi edinme istemi reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren onbeş gün içinde Kurula itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir. Kurum ve kuruluşlar, Kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi onbeş iş günü içinde vermekle yükümlüdürler." şeklindeki hüküm ile 29. maddesinde yer alan "Bu Kanunun uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tâbi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır." şeklindeki hüküm bir arada değerlendirildiğinde, Kurul kararlarının bağlayıcı olması gerektiği düşünülmektedir. Nitekim BEDK bir kısım kararlarında Kanun'un uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında cezai işlem yapılmasını idarelerden talep edebilmekte; bazen de başvuru sahibine şikâyette bulunabileceğini bildirmektedir⁹⁴.

5. BEDK, ara kararından sonra bu defa esas hakkında bir karar almış ve 4982 sayılı Kanun'un 1, 4, 5 ve 7. maddeleri ile Uygulama Yönetmeliği'nin 12. maddesine atıf yaparak, aşağıdaki gerekçe ile yedek jüri üyelerine ait raporların başvuranın erişimine açılmasına karar vermiştir:

"3) **"Bilgi Edinme Hakkının Sınırları"** ise, 24/10/2003 tarihli ve 25269 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan **4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı**

⁹² Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 570; Cemil Kaya, İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, Ankara 2005, s. 289, (bilgi edinme hakkı).

⁹³ D10D: 03.11.2010, E: 2007/4744, K: 2010/8746.

⁹⁴ Örnek kararlar için bkz. Kaya, s. 290 vd, (bilgi edinme hakkı).

*Kanunu'nun dördüncü bölümünde 15 ile 28 inci maddeler arasında ve yine 27/04/2004 tarihli ve 25445 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, **Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik**'in beşinci bölümünde, 27 ile 39 uncu maddeler arasında tahdidi olarak sayılmıştır.*

4) *Bu çerçevede, bilgi edinme herkes için kanuni bir hak, bilgi verme ise Kanun kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları için kanuni bir yükümlülüktür. Kurum ve kuruluşların bilgi ve belgeye erişimi engellemeleri ancak Kanunun istisna saydığı gerekçelerin mevcudiyeti halinde mümkündür.*

5) *Başvuru sahibinin dilekçesi ve eklerinin 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde incelenmesi neticesinde; başvuru sahibinin itirazına konu başvurusunda yer alan talepleri dikkate alındığında, başvuru sahibinin mesleki gelişimi ve motivasyonu, mesleki gelecek ve kariyer planlaması bakımından başvuranın söz konusu bilgi, belge ve verilere erişiminde somut, güncel ve kişisel menfaatinin bulunduğu sonucuna varıldığından başvuru sahibinin taleplerinin, **4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun "İstenecek bilgi veya belgenin niteliği"** başlıklı 7'nci maddesi ve Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik'in "**İstenecek bilgi veya belgelerin niteliği**" başlıklı 12'inci maddesine uygun olduğu, **4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun "Tanımlar"** başlıklı 3'üncü maddesindeki bilgi ve belge tanımı ile "**İstenecek bilgi veya belgenin niteliği**" başlıklı 7'nci maddesindeki kurum ve kuruluşların, ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgeler kapsamında olduğu, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak bilgi edinme hakkının kullanımı kapsamında olduğu ve 4982 sayılı Kanunun dördüncü bölümünde 15 ile 28 inci maddeler arasında ve yine Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin beşinci bölümünde, 27 ile 39 uncu maddeler arasında tahdidi olarak sayılan "**Bilgi Edinme Hakkını Sınırları**" kapsamındaki bilgi ve belgelere yönelik olmadığı değerlendirildiğinden Kanunun "**İstenecek bilgi ve belgenin niteliği**" başlıklı 7 nci maddesinin 1 inci fıkrası uyarınca **talep edilen bilgi ve belgelerin ilgili kurumun kayıtlarında ya da arşivinde halihazırda mevcut olması halinde** Kanunun "**Bilgi verme yükümlülüğü**" başlıklı 5. maddesi kapsamında başvuru sahibinin erişimine açılarak karşılanması gerektiğinin Üniversitelere-rası Kurul Başkanlığı'na bildirilmesinin gerektiği kararlaştırılmıştır"⁹⁵.*

⁹⁵ Vurgular Kurul'a aittir.

BEDK erişime açma kararını, Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin *İtirazın esastan incelenmesi* başlıklı 13. maddesinin 5. fıkrasında yer alan “*İtiraz haklı bulunursa, itiraz edenin itiraz konusu bilgi ve belgeye erişimine karar verilir.*” şeklindeki hükme istinaden vermiştir⁹⁶.

Ancak BEDK erişime açma kararını, itiraz başvurusu yapıldıktan 4 ay sonra vermiştir. Diğer bir ifade ile erişime açma kararı 4982 sayılı Kanun’un 13 ve Uygulama Yönetmeliği’nin 24. maddesinin öngördüğü 30 iş gününden çok sonra verilmiştir. Dahası BEDK bu kararı, aldıktan neredeyse bir buçuk ay sonra tebliğ etmiştir. Halbuki bilgi edinme hakkının mevzuattaki düzenlenişinden, bu hakkın mümkün olan en kısa sürede kullanılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Nitekim mevzuatta bilgi edinme taleplerinin hızlıca karşılanabilmesi için pek çok hüküm öngörülmüştür. Bu cümleden olmak üzere, 4982 sayılı Kanun’un 5. maddesinde “*Kurum ve kuruluşlar, ... bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler.*” ve Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 6. maddesinde “*Kurul, en az ayda bir defa veya ihtiyaç duyulduğu her zaman Başkanın çağrısı üzerine toplanır.*” hükümlerine yer verilmiş olup ayrıca Uygulama Yönetmeliği’nin 6. maddesinde idarenin bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlü olduğu; 8. maddesinde bilgi veya belgelere erişimin zamanında sağlanabilmesi amacıyla bilgi edinme birimleri oluşturulacağı ve 14. maddesinde de başvuru dilekçesinin en geç iki iş günü içinde kurum veya kuruluşun ilgili birimlerine gönderileceği düzenlemelerine yer verilmiştir.

BEDK’ya göre de kurum ve kuruluşlar kayıtlarındaki bilgi ve belgeleri hızlı, etkin ve doğru bir şekilde başvuru sahibinin erişimine açmak için gerekli idari ve teknik tedbirleri almak zorunda olup bu kurum ve kuruluşların yerine getirmekle yükümlü oldukları asli kamu hizmetlerindedir⁹⁷. Danıştay da bilgi edinme taleplerinin yasal süresi geçirildikten sonra cevaplandırılmasını hizmetin geç işlemesi olarak değerlendirmektedir⁹⁸.

⁹⁶ BEDK’nın bu kararı, talep konusu belgeler Kanunda sayılan istisnalardan olmadığı için doğru ve önceki kararlarına da uygundur: “... *bilgi edinme herkes için kanuni bir hak, bilgi verme ise kamu kurum ve kuruluşları için kanuni bir yükümlülüktür. Kurum ve kuruluşların bilgi ve belgeye erişimi engellemeleri, ancak Kanunun istisna saydığı gerekçelerin mevcudiyeti halinde mümkündür.*” BEDK: 15.04.2020 tarih ve 2020/496 sayılı karar, BEDK, s. 42.

⁹⁷ BEDK: 01.11.2004 tarih ve 2004/158 sayılı karar, https://www.bilgiedinmehakki.org/doc/BEDK_kararlar.pdf.

⁹⁸ “*Dosyadaki bilgi ve belgeler incelendiğinde, hasta dosyası ve diğer bilgi ve belgelerin yasal süresinde hastanın erişimine açılmadığı anlaşılmaktadır. / İdare tarafından bilgi edinme birimlerinde yeterli sayıda ve kalitede personel istihdam edilmemiş olması, personelin gerekli eğitime sahip olmaması, personelin hizmetin görülmesinde gerekli dikkat ve özeni göstermemiş olması, taleplere yanlış/hatalı veya eksik cevap verilmesi gibi durumlarda “hizmetin*

6. ÜAK, BEDK'nın ara kararına yasal süresi içinde herhangi bir cevap vermemiş olmasına rağmen sonradan verdiği tarihsiz dilekçesi ile BEDK'nın erişime açma kararına itiraz etmiştir.

ÜAK'ın dilekçesinde Doçentlik Yönetmeliği'nin 5/1, 6/4 ve 6/8. fıkra hükümlerine yer verildikten sonra şu gerekçelerle BEDK kararına itiraz edilmiş ve alınan kararın tekrar gözden geçirilmesi talep edilmiştir:

“Adayın değerlendirmesinde 5 asıl jüri üyesinin raporu dikkate alınmıyor olup sadece aşağıdaki durumlarda yedek jüri raporları dikkate alınmaktadır;

a) Asıl jüri üyelerinden herhangi biri Doçentlik Bilgi Sistemi üzerinden “Engel Durum var.” işaretlese,

b) Asıl jüri üyelerinden herhangi biri aday için “Etik” iddiasında bulunur ancak Etik Komisyonu “Etik İhlal yoktur” kararı verirse,

c) Asıl jüri üyelerinden herhangi biri aday için “Asgari Başvuru Şartlarını sağlamamıştır.” kararı alır ancak Doçentlik Komisyonu “Aday Asgari Başvuru Şartlarını sağlamıştır, jüri üyesinin görevinin sonlandırılması uygundur” kararı alırsa,

d) Asıl jüri üyelerinden herhangi biri çalıştığı kurumdan jüri görevinden çekilmek için Yönetim Kurulu Kararı çıkartırsa ilgili jüri görevi sonlandırılır ve sırası ile yedek jüri üyelerinin raporları dikkate alınır.

Ancak ilgili aday’ın böyle bir durum söz konusu olmayıp, 5 Asıl jüri üyelerinin değerlendirmesi sonucunda 3 Başarısız, 2 Başarılı eser inceleme raporlarının sonuçlarının Yönetim Kurulu’nda onaylanmasının akabinde, yapılan işleme dayanak teşkil eden jüri raporları Doçentlik Bilgi Sistemi üzerinden adayın erişimine açılmıştır. Başarısız sonucuna herhangi bir etkisi olmayan yedek jüri üyelerinin raporları ilkesel olarak sistemde kapalı olarak yer almakta olup yukarıda sayılan durumlardan herhangi birisi vb. durumların gerçekleşmesi halinde geçerlilik kazanmaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda aday tarafından talep edilen yedek jüri raporları, Kurulumuz tarafından tesis edilen idari işleme esas teşkil etmediğinden ve Doçentlik Yönetmeliği’nde ifade edilen maddeler hükümlerinden de anlaşıldığı üzere yedek jüri raporları devreye girmemektedir.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu’nun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği’nin 12. madde’nin 4. fıkrası “Taraflar, Kurulun vermiş olduğu bir karara dayanarak teşkil eden bilgi veya belgelerde herhangi bir eksik-

kötü işlemeden” dolayı idarenin kusuru doğacaktır. / Yine bilgi edinme hakkının kullanımına ilişkin başvuruların, yasal süresi geçirildikten sonra cevaplandırılması “hizmetin geçişlediğinin göstergesi olacaktır.” D15D: 15.04.2015, E. 2014/5076, K. 2015/2184, Kazancı.

lik, sahtecilik ve benzeri bir durumu tespit etmeleri ya da esası etkileyecek yeni bir bilgi veya belgeye ulaşmaları durumunda Kurula başvurulabilirler. Kurul, bu başvuruyu üzerine kararını gözden geçirebilir.”

ÜAK'ın itiraz başvurusunda yer verdiği ancak gerekçelerini ortaya koymaktan imtina ettiği iddiaların aksine, BEDK'nın vermiş olduğu karara dayanak bilgi veya belgelerde herhangi bir eksiklik, sahtecilik ve benzeri bir durum bulunmadığı gibi ÜAK'ın dayandığı Yönetmelik de Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olduğundan, esası etkileyecek yeni bir bilgi veya belgeye ulaşmış olması gibi bir durumun varlığından söz edilemez.

7. BEDK, ÜAK'ın itiraz başvurusunu bilgi edinme hakkı mevzuatı hükümleri uyarınca usul yönünden incelemiş ve neticesinde, itiraz dilekçesinin aranan şartları haiz olduğuna, eksiklik veya aykırılık bulunmadığına ve mevzuatta belirtilen süreler içinde itirazda bulunulduğu gerekçesiyle itirazın usul yönünden hukuka uygun olduğuna karar vermiştir.

Halbuki esastan bir karar verildikten, diğer bir ifade ile talep edilen bilgi ve belgenin erişime açılmasına karar verildikten sonra BEDK'nın kararına itiraz edilebilmesine imkân veren bir düzenleme mevzuatta yer almamaktadır. Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 12/4. fıkrasında “*Taraflar, Kurulun vermiş olduğu bir karara dayanak teşkil eden bilgi veya belgelerde herhangi bir eksiklik, sahtecilik ve benzeri bir durumu tespit etmeleri ya da esası etkileyecek yeni bir bilgi veya belgeye ulaşmaları durumunda Kurula başvurulabilirler. Kurul, bu başvuruyu üzerine kararını yeniden gözden geçirebilir.*” şeklinde bir hüküm yer almakla birlikte maddenin başlığı “**İtirazın usulden incelenmesi**”dir. Diğer bir ifade ile anılan maddedeki itiraz, BEDK esas hakkında bir karar verildikten sonra başvurulabilecek bir yol değildir. Nitekim “**İtirazın esastan incelenmesi**”ni düzenleyen 13. maddede esas hakkında verilen kararlara karşı bir itiraz yolu ön görülmemiştir.

8. Usul yönünden yapılan değerlendirme sonucu BEDK, itirazı ilgili mevzuat ve esas bakımından incelemiş ve ÜAK'ın itirazının kabulü ile başvuranın talep ettiği yedek jüri raporlarının erişime açılması kararının kaldırılarak; başvuru sahibinin itirazının reddine şu gerekçe ile karar vermiştir⁹⁹:

“Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin “İtirazın usulden incelenmesi” başlıklı 12’nci maddesinin (4) numaralı fıkrası “Taraflar, Kurulun vermiş olduğu bir karara dayanak teşkil eden bilgi veya belgelerde herhangi bir eksiklik, sahtecilik ve benzeri bir durumu tespit etmeleri ya da esası etkileyecek yeni bir bilgi veya belgeye

⁹⁹ Vurgular BEDK'ya aittir.

ulaşmaları durumunda Kurula başvurabilirler. Kurul, bu başvuru üzerine kararını yeniden gözden geçirebilir.” hükmünü amirdir.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 12’nci maddesinin 4’üncü fıkrasında belirtilen şartların oluştuğu ve “İtirazın Kabulü” Kararına dayanak teşkil eden bilgi veya belgelerde esas etkileyecek yeni bir bilgi veya belgeye ulaşılmış olması göz önünde bulundurularak Kurulumuzun 02/08/2023 tarihli 2023/1074 sayılı kararının yeniden gözden geçirilmesi talebinin kabul edilerek kararın gözden geçirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Başvuru sahibi ilgili kurumun yazısına istinaden ilk başvuru sahibinin taleplerine yönelik olarak başvuru sahibine ilgili Kurum tarafından ayrıntılı şekilde cevap verildiği ve verilen yeni bilgiler ışığında, bu kapsamda ilgili Kurumun cevabının yerinde ve yeterli olduğu Kurulumuzun 02/08/2023 tarihli 2023/1074 sayılı kararının kaldırılarak mezkûr itirazın reddedilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.”

BEDK, idarenin keyfi uygulamalarına karşı kişileri korumak amacıyla oluşturulmuş özel görevli bir kuruldur¹⁰⁰. BEDK, 4982 sayılı Kanun’un uygulanmasında başvuru sahiplerinin bilgi edinme taleplerinin reddine karar verilmesi halinde başvurulmuş bir üst itiraz makamı olarak çalışmaktadır¹⁰¹. Nitekim bu nedenle doktrinde, BEDK’nın bir “bağımsız idari otorite” olduğu yönünde görüşler de bulunmaktadır¹⁰².

Anayasal düzeyde tanınmış bir hakkın gerçek anlamda kullanılabilirliğinden söz edebilmek için, bu hakkın kullanılmasını denetleyecek bir mekanizmaya ihtiyaç bulunmaktadır¹⁰³. Bilgi edinme hakkının etkin kullanılması için lazım gelen bu mekanizma ise BEDK ve yargı mercileridir¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 569.

¹⁰¹ Ulusoy, s. 197. Kanunda bilgi edinme taleplerinin reddine karşı dava açmadan önce bir ihtiyari idari itiraz yolu öngörülmüş olmasının hakkın gerçekleşmesine hizmet ettiği ifade edilmiştir. Gül Üstün, İdari Usul, İdare Hukuku, Ed.: Nur Kaman, 9. B., İstanbul 2024, s. 547.

¹⁰² Gözübüyük/Tan, s. 285.

¹⁰³ Güran, s. 32, (hak arama); Kaya, s. 283, (bilgi edinme hakkı).

¹⁰⁴ BEDK bir kararında 4982 sayılı Kanun’un tanıdığı bir hakkı sınırlama yetkisinin olmadığını beyan etmiştir. BEDK: 11.03.2005 tarih ve 2005/140 sayılı karar. Ayrıca bkz. “Bilgi edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğinin 25. maddesine istinaden personelimizin bu konudaki bilgi taleplerine verilecek cevaplarda, yukarıda belirtilen 3 yıl sicil notunun verilmemesi uygulaması hakkında kurulunuz tarafından verilecek kararın bildirilmesi” talebi ile ilgili olarak, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 2 nci maddesinin “Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır” amir hükmü ile Kanunun kapsamının belirlendiği, buna göre kurum ve kuruluşların özel konumu vb. gerekçeler ile kanun karşısında ayrı bir uygulamaya tabi tutulamayacaklarının açık olduğu, mezkur Yönetmeliğin 25 inci maddesinin ikinci fıkrasının “Kurul, bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin hususları düzenlemeye yetkilidir.” hükmü ile Kurulumuza tanıdığı yetki

BEDK bir kısım kararlarında kişilerle ilgili olsa bile kamusal nitelikteki bilgi ve belgelerin 4982 sayılı Kanun kapsamında olduğuna karar vermektedir. Bu cümleden olmak üzere talep edilen bilgi ve belgelerin, kişilerin üniversitedeki görevleri ve meslek yaşamı ile ilgili olması durumunda, bunların kamusal bilgi niteliğinde kabul edilerek açıklık ilkesi doğrultusunda bilgi edinme istemlerine konu olabilmesi gerektiği; akademik kadrolara atama için düzenlenen jüri raporlarının, yayın listesinin, öğretim üyeliğine yükseltme ve atama ilkelerine göre hesaplanan toplam puanların ve bu konularla ilgili diğer bilgi ve belgelerin başvuruda bulunan herkesin erişimine açılmasının 4982 sayılı Kanun'un ruhuna uygun düşeceği belirtilmektedir¹⁰⁵.

Kurul'a göre¹⁰⁶ *üçüncü kişilere ait olsa dahi* kadroya yeniden atanmaya ilişkin jüri raporlarının, jüri listesinin kamusal bilgi niteliğinde olması; kişilerin özel hayatına ve mesleki değerlerine haksız müdahale oluşturacak nitelikte olmaması nedeniyle erişime açılması gerekir¹⁰⁷. Örneğin bir uyumsuzlukta profesörlük kadrosuna başvuran ve başvurusuna cevap alamayan bir kişinin söz konusu kadroya başka bir aday atanmış ise atama işlemine esas teşkil eden, kendisinin ve atanan adayın yayınlarına ilişkin jüri raporlarının tarafına iletilmesi talebini şu gerekçe ile kabul etmiştir¹⁰⁸: *“İtiraz dilekçesi ile eklerinin incelenmesi neticesinde başvuru*

kapsamında Kanunun tanıdığı bir hakkın sınırlanması yetkisinin bulunmadığı, hususun İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bildirilmesinin” BEDK: 06.12.2004 tarih ve 2004/190 sayılı karar, https://www.bilgiedinmehakki.org/doc/BEDK_kararlar.pdf.

¹⁰⁵ BEDK: 07.09.2005 tarih ve 2005/619 sayılı karar; BEDK: 17.01.2005 tarih ve 2005/38 sayılı karar; BEDK: 06.04.2005 tarih ve 2005/222 sayılı karar, aktaran, Gündüz/Yazıcıoğlu, s. 183.

¹⁰⁶ BEDK yakın tarihli bir kararında da kadroya başka bir aday atanmış ise atama işlemine esas teşkil eden, başvuru sahibinin ve atanan adayın yayınlarına ilişkin jüri raporlarının verilmesi talebini kabul etmiştir. BEDK: 16.06.2021 tarih ve 2021/812 sayılı karar, <https://bedk.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/61020211447502021-812%20Nolu%20Karar.pdf>. Doktrin de sınavların objektifliğini sağlamak için sınav sonuçlarının açıklanması gerektiği ve bu nitelikteki bilgilerin verilmesinden, özel hayatın gizliliği ilkesi ileri sürülerek imtina edilemeyeceği dile getirilmektedir. Yıldırım, s. 235.

¹⁰⁷ BEDK: 25.10.2004 tarih ve 2004/140 sayılı karar, aktaran, Küçük, s. 121. “[Doç. Dr. Y. A.'ın vekili Av. A. F. Ç.'nun] Yrd. Doç. Dr. S. A. P.'in [...] yılında Yardımcı Doçentlik kadrosuna yeniden atanması istemi nedeniyle oluşturulan 3 kişilik jüri üyesinin hazırladığı jüri raporlarının onaylı sureti talebinin ise 4982 sayılı Kanunun herhangi bir istisnasına girmemesi nedeniyle başvuru sahibinin erişimine açılması gerektiği.” BEDK: 25.10.2004 tarih ve 2004/140 sayılı karar, https://www.bilgiedinmehakki.org/doc/BEDK_kararlar.pdf.

¹⁰⁸ BEDK: 16.06.2021 tarih ve 2021/812 sayılı karar. “27/07/2021 tarihli dilekçesiyle ... Üniversitesi Rektörlüğü ... Adalet Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne başvurarak, Müdürlüğün Adalet Programı Dr. Öğretim üyeliği kadrosuna başvuru yaptığını ancak kendisinin yerine diğer adayın atanmasının uygun görüldüğünü belirterek, bahse konu jüri değerlendirme raporlarını görmeyi talep etmiştir. Başvuru sahibinin itiraz dilekçesi ile eklerinin incelenmesi neticesinde itiraza konu talebinin 4982 sayılı Kanunda düzenlenen istisna hükümleri kapsamında kalmadığı değerlendirildiğinden, 4982 sayılı Kanunun 5 ve 10 uncu maddeleri uyarınca, bir gözetmen eşliğinde başvuru sahibinin jüri değerlendirme raporlarını incelemesine olanak sağlanarak mezkur talebin karşılanması gerektiği değerlendirilmiştir.” BEDK: 01.09.2021 tarih ve 2021/1063 sayılı karar, BEDK, s. 74, 107. Ayrıca bkz. BEDK: 25.10.2004 tarih ve 2004/140 sayılı karar; BEDK: 17.01.2005 tarih ve 2005/38 sayılı karar.

sahibinin bahse konu kadro için yapmış olduğu başvurusuna istinaden düzenlenen jüri raporlarının bilimsel nitelikte olduğu ve özel hayatın gizliliği kapsamında değerlendirilemeyeceğinden söz konusu talep edilen bilgilerin başvuru sahibi açısından 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununda düzenlenen istisna hükümleri kapsamında kalmadığı değerlendirildiğinden anılan mevzuat hükümleri gereğince mezkur talebin karşılanması gerektiğinin ... Rektörlüğüne bildirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.”

İdari yargı yerleri de üçüncü kişilere ait sınav ve değerlendirme evraklarının üçüncü kişilerin özel hayatına ve mesleki değerlerine haksız müdahale oluşturacak belge ve bilgilerden kabul edilemeyeceğine bilakis bu bilgi ve belgelerin açılmış veya açılacak davalarda kullanabilmesinin önünün açılması gerektiğine hükmetmektedir¹⁰⁹

Somut olayda ise talep edilen bilgi ve belgeler üçüncü kişilerle ilgili olmayıp başvuru sahibi ile ilgilidir. Anayasa Mahkemesi bir kararında, başvuranın özlük dosyasında yer alan sicil ve bilgilendirme notlarının kendisine verilmemesini Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir. Mahkemeye göre 4982 sayılı Kanun madde 21'de üçüncü kişiler yönünden bilgi edinme hakkı sınırlandırılmıştır. Bu sınırlama kişilerin kendi özlük dosyalarına yönelik olmayıp, kişilerin kendi özlük dosyasındaki sicil ve değerlendirme notlarına yönelik erişim talepleri kişisel verilere erişim kapsamındadır¹¹⁰.

IV. SONUÇ

4982 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi, Türk idare hukukunda gizlilikten açıklığa atılan önemli bir adım olarak kabul edilse de Kanun'daki “devlet sırrı”, “ticari sır” gibi muğlak ifadelerle yine Kanun kapsamındaki idarelerin takdir yetkisine dayalı uygulamaları, açıklığın sağlanması önünde engel olmaya devam etmektedir¹¹¹.

Her ne kadar gizlilik kanunla belirlenmiş durumlarda, ölçülülük ve demokratik hukuk devleti ilkesine uygun olmak şartıyla hem kamu hem de kişiler için bir gereklilikse de bu sınırların aşarak idarenin gücünü hakim kılmak ve denetimden kaçınmak amacıyla gizliliği kural haline getirmesi kabul edilemez.

Bilgi edinme hakkının etkin kullanılabilmesi, yönetimde demokrasinin sağlanmasına bağlıdır. Bu açıdan, gizlilik ilkesinin uygulanmasının yaygınlaştığı

¹⁰⁹ Ankara BİM 12. İDD: 18.05.2017, E. 2017/502, K. 2017/516, Kazancı.

¹¹⁰ AyM Birinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2019/39889, KT: 17/07/2024, par. 11 vd.

¹¹¹ Eken, s. 34, (gizlilik); Eken, s. 130; Kaylan, s. 13; Mustafa Erdoğan, İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, 7. B., Ankara 2019, s. 266.

ölçüde bilgi edinme hakkının kullanımı sınırlanır¹¹². Somut olayda bilgi edinme başvurusunun ÜAK ve hatta BEDK tarafından, Kanun'daki istisnalara dahi girmemesine rağmen reddedilmesi, Türk kamu yönetiminde açıklık ilkesinin halen tam olarak sindirilemediğini ortaya koymaktadır.

Bu noktada BEDK'ya ayrıca değinmek gerekir. Kurul'un demokratik yönetim anlayışının gelişmesinde son derece önemli bir işlev görmesi gerekirken¹¹³ somut olaydaki gibi usul hükümlerine dahi uyulmadan yapılan itiraz üzerine almış olduğu erişime açma kararını 4982 sayılı Kanun'da bir istisna yokken bir Yönetmelik (Doçentlik Yönetmeliği) hükmüne dayanarak kaldırması, Kurul'un kuruluş amacının sorgulanması sonucunu doğurmaktadır. Halbuki bu uyumsuzluk özelinde Kurul'dan beklenen, 4982 sayılı Kanun'un 14. maddesinde yer alan "*kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek*" şeklindeki hükümle Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin "*Kurulun görev ve yetkileri*" başlıklı 4. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "*c) Kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin hususları düzenlemek*" ve "*e) Bilgi edinme hakkına ilişkin yapılması gereken mevzuat değişikliklerini önermek.*" şeklindeki hükümlere istinaden yedek jüri raporlarını erişime açmak yanında ÜAK'a yönetmelik değişikliği yapması gerektiğini de bildirmektir.

¹¹² Erdoğan, s. 265.

¹¹³ Ulusoy, s. 199.

KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, Tekin, “Bireyin Yönetmel İşlemler Karşısında Korunması ve Yönetim Hukukumuz”, AİD, Y. 1981, C. 14.
- Akıllıoğlu, Tekin, “Yönetimde Açıklık-Gizlilik ve Bilgi Alma Hakkı”, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, İkinci Kitap, Kamu Yönetimi, Ankara 1990, (açıklık).
- Akıllıoğlu, Tekin, Yönetim Ötünde Savunma Hakları, Ankara 1983, (savunma hakkı).
- Akyıldız, Ali, “Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun Ülkemizde İnsan Hakları Alanında Çalışan Diğer Kurumlarla Karşılaştırılması”, Bilgi Edinme Hakkı Ulusal Sempozyumu, Ankara 2022.
- Akyılmaz, Bahtiyar / Sezginer, Murat / Kaya, Cemil, Türk İdare Hukuku, 16. B., Ankara 2023.
- Akyılmaz, Bahtiyar, “İyi Yönetim ve Avrupa İyi Yönetim Yasası”, GÜHFD, Y. 2003, C. 7, S. 1-2, sayfa belirtilmemiş, (iyi yönetim).
- Akyılmaz, Bahtiyar, “Yeni Bir İdari Usul Kanunu Örneği: İspanya Kamu İdarelerinin Hukuki Rejimi ve Genel İdari Usul Hakkında Kanun”, Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Ankara 1998, (İspanya).
- Akyılmaz, Bahtiyar, İdari Usul İlkeleri Işığında İdari İşlemin Yapılış Usulü, Ankara 2000.
- Alan, Nuri, “İdari Usul ve İdari Yargı”, ABD, Y. 2000, S. 2.
- Aybay, Rona, “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, MK 1020/II’yi Yürürlükten Kaldırdı mı?”, TBB Dergisi, Y. 2004, S. 53, (bilgi edinme).
- Azer, Can, Bilgi Edinme Hakkı, Doktora Tezi, Ankara 2010.
- Azrak, Ali Ülkü, “Umumi İdari Usul ve kodifikasyon Meselesi”, İÜHFMD, Y. 1967, C. XXXIII. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Kararları Işığında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 2. B., Ankara 2022.
- Buğdaycı, Melike Özge Çebi, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Bilgi Edinme Hakkı İfade Özgürlüğü İlişkinde Güncel Yaklaşımı”, Bilgi Edinme Hakkı Ulusal Sempozyumu, Ankara 2022.
- Council of Europe, The Administration and You, 2018.
- Duran, Lütfi, “İdari Usulün İlkeleri ve Kapsadığı Konular”, Amme İdaresi Dergisi, Y. 1998, C. 31, S. 2.
- Eken, Musa, “Bilgi Edinme Hakkı”, İnsan Hakları Yıllığı, C. 17, (bilgi edinme).
- Eken, Musa, “Gizlilik Geleneğinden Şeffaf Yönetime Doğru”, AİD, Y. 2005, C. 38, S. 1.
- Eken, Musa, “Kamu Yönetiminde Gizlilik Geleneği ve Açıklık İhtiyacı”, AİD, Y. 1994, C. 27, S. 2, (gizlilik).
- Erdoğan, Mustafa, İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, 7. B., Ankara 2019.
- Gözübüyük, Şeref/ Tan, Turgut, İdare Hukuku, Cilt I, Genel Esaslar, 9. B., Ankara 2013.
- Gündüz, Fatma Ebru / İsmail Yazıcıoğlu, “Bilgi Edinme Hakkı Çerçevesinde Kişisel Verilerin Korunması”, Anayasa Yargısı, Y. 2021, C. 38, S. 1.
- Güran, Sait, “Hak Arama Özgürlüğünün İki Boyutu”, Anayasa Yargısı, Y. 1993, S. 9, (hak arama).

- Güran, Sait, “Yönetimde Açıklık”, İHİD, Y. 1982, C. 3, S. 1-3.
- Kamu Denetçiliği Kurumu, İyi Yönetim İlkeleri Rehberi, Ankara 2019.
- Kara, Seyfettin, “Danıştay ve İdare Mahkemesi Kararları Işığında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’na Eleştirel Bir Bakış”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Y. 2012, C. 15, S. 1.
- Kaya, Cemil, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Resmi Belgelere Erişme Konusunda Üye Devletlere Tavsiye Kararı REC (2002) 2”, TBB Dergisi, Y. 2005, S. 58.
- Kaya, Cemil, İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, Ankara 2005, (bilgi edinme hakkı).
- Kaylan, İbrahim, Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Yargısal Denetimi, Doktora Tezi, Kocaeli 2016.
- Kıratlı, Metin, “İsviçre’de İdari Usul Kodifikasyonu”, AİD, C. 6.
- Kuntbay, İhsan, “İdarenin İşlemleri Karşısında Bireyin Korunması Hakkında Karar”, AİD, Y. 1978, C. 11, S. 4.
- Küçük, Ayhan, “Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Bu Hakkın İhlalinde İdare ve Kamu Görevlilerinin Sorumluluğu”, Sayıştay Dergisi, S. 81.
- Mastı, Ahmet Korhan, Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı ve Kişilik Hakları ile İlişkisi, Doktora Tezi, Ankara 2008.
- Özay, İl Han, Günışığında Yönetim, İstanbul 2004.
- Soykan, Cavidan, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Bilgi Edinme Hakkı”, AÜHFD, Y. 2007, C. 56, S. 2.
- Ulusoy, Dursun Ali, Yeni Türk İdare Hukuku, Ankara 2019.
- Üstün, Gül, İdari Usul, İdare Hukuku, Ed.: Nur Kaman, 9. B., İstanbul 2024.
- Yıldırım, Ramazan, “İdare Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü”, Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Ankara 1998.
- Yücel Oğurlu, “İdari Usul Kanunu Neden Acil ve Zorunludur?”, AÜEHFD, Y. 2005, C. IX, S. 1-2.

Elektronik Kaynaklar

- <http://www.msb.gov.tr>.
- <https://bedk.adalet.gov.tr>.
- <https://kazanci.com.tr/>.
- <https://lexpera.com.tr/>.
- <https://rayp.adalet.gov.tr/>.
- <https://rm.coe.int/16807096b9>.
- <https://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr>.
- <https://www.bilgiedinmehakki.org>.
- https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur.
- https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.
- <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK>.
- www.idare.gen.tr.